

Præsten Claus L. Clausen.

Et Bidrag til den dansk-norske evangelisk-lutherske Kirkes Historie i
Amerika i det 19de Århundrede.

Af P. S. Vig, Luck., Wisconsin.

Forfatteren har i et medfølgende Brev henledt Opmærksomheden paa, at man her til Lands i Omtalen af C. L. Clausen jevnlig gjør sig skyldig i nogen Misforstaaelse, der berigtiges ved nærværende Afhandling. Saaledes naar der i „Kirke-Leksikon for Norden“ I, 599 siges, at Clausen 1843 blev Præst i den „norske Synode“, skjønt denne Synode først 10 Aar senere blev oprettet, eller naar der smst. III, 370 siges, at han „havde sin Indvielse fra den norsk-lutherske Kirke i Amerika“, medens Sandheden er, at han blev indviet af en tydsk Præst blandt de gammel-lutherske Emigranter fra Schlesien, og at den norsk-lutherske Kirke først blev etableret ved Clausen selv. *Red.*

Den, som har forsøgt at studere den danske Udvandring til Amerika i det 19de Årh., vil atter og atter være bleven overbevist om, at de mindre danske Øer have givet et forholdsvis meget stort Tilskud til denne Udvandring. Dette hænger naturligvis sammen med, at disse Øer ere rigt befolkede, og at deres Beboere fra Barndommen af ere fortrolige med Havet, som så mange af dem siden have plejet til Jordens fjærneste Lande. — Således har Øen Als, både før, men særlig siden 1864, sendt mangfoldige af sine Børn til Amerika. Nogle af de første Danske i Amerika i det 19de Årh. vare Alsinger. Vistnok den første danske Mand, som kom til det siden så bekjendte Chicago, var Alsingeren Christoffer Johnson, der kom der i 1838 og levede der til sin Død 1895. Johnson, der blev en meget formuende Mand, har efterladt sig et godt Navn og en stor

Efterslægt i Chicago. En anden Alsinger, Georg Petersen, almindelig kjendt under Navnet »Kaptain Petersen«, kom til Amerika 1830, førte i mange År Skib på Michigan Søen og har befordret en Mængde Mormoner fra Buffalo til Chicago, ligesom han også har befordret den første Jærnbane-Waggon til denne By. Petersen døde sidst i Halvfemserne i Omaha, noget over 90 År gl.

Øen Langeland har ligeledes givet et meget stort Tilskud til Udvandringen til Amerika. Det var Langelændere, der i 1848 grundede Kolonien Ny-Danmark i Brown County, Wisconsin, der blomstrer endnu og har sendt sine Børn til næsten alle Sider i Amerika. Det var under Påvirkning af den bekjendte Skolelærer og Lægprædikant Rasmus Sørensen, at denne Koloni af Langelændere forlod Danmark i Marts 1848 med Niels Hansen Gotfredsen fra Hou som Leder. Det er fra nævnte danske Koloni i Wisconsin, at Adventismen har fundet Indgang blandt Danske i Amerika og siden både i Danmark og Norge, nemlig ved Langelænderen Johan Gottlieb Mathiesen, som i Halvtredserne kom med sine Forældre til Ny-Danmark. Ved sin Ankomst til Amerika var han Skeptiker, blev siden Baptist, senere Adventist og har ved sin utrættelige Virksomhed propaganderet denne nye Religion både på denne og hin Side Atlanterhavet. M. døde sidst i Halvfemserne som gl. Mand i Lincoln, Nebraska, hvor han var Professor ved Adventisternes store Skole.

Den næste af Danmarks mindre Øer, som vi i denne Forbindelse skulle nævne, er Møen, der fra 1860 til allernyeste Tid har sendt en Mængde af sine Børn til Amerika. Møenboer have grundet ikke få Nybygder, således Waupaca, Wis., Carlston, Minn., Elk-Horn, Iowa, Luck. Wis. osv.

»Ærøboer og Gråspurve kan man finde overalt«, sagde en Ærøbo engang til mig. Det er ikke blot sandt for Danmarks Vedkommende, hvor Ærøboerne overalt ere bekjendte som dygtige Teglbrændere og spredes som sådanne hvert År ud over Landet — eller gjorde det da i

ældre Dage — og som Skippere findes Ærøboerne overalt i de danske Farvande. Men også for den store Verdens Vedkommende er det sandt, at Ærøboer findes overalt, lige fra Island til Kina og Japan, både som Søfolk og Kjøbmænd samt i andre Stillinger. Ikke mindst gjælder det om Amerika, at man næsten overalt kan finde Folk fra Ærø, lige fra New York til Stillehavskysten. — Når den lutherske Kirkes Historie i Amerika engang skal skrives, særlig den norsk-lutherske Kirkes, er der en Ærøbo, som altid vil få en meget fremtrædende Plads i denne. Og samme Mand vil komme til at stå som en af Mærkesmændene i den danske Udvandrings Historie. — Det er Hensigten, på de følgende Blade at samle nogle spredte Træk til denne vor Landsmands Historie, idet jeg går ud fra, at han fortjener at ihukommes også i den danske Kirkes Årbøger. —

Hvorledes dette Arbejde er lykkedes mig, må andre dømme om. Kun skal jeg sige, at det ikke har været mig noget let Arbejde, at samle det her meddelte og føje det sammen til noget, der lignede en Helhed. Jeg skal imidlertid samvittighedsfuldt gjøre Rede for mine Kilder, så andre, der sidde inde med større Evne, kan fuldkomme det, der her fremkommer som et første Forsøg.

*

*

*

Claus Lauritzen Clausen¹⁾ blev født i Bregninge på Ærø den 3. Novbr. 1820. Hans Fader, der hed Erik Clausen, var Bonde og Kromand. Moderen hed Karen og var på Egnen kjendt under Navnet »Karen Krokone«. — Faderen var bekjendt som en meget streng Mand. Børnene,

¹⁾ Sædvanlig finder man ham nævnt Claus Laurids Cl. Ovennævnte Navneform stammer fra Past. J. W. C. Dietrichsons »Rejse blandt de norske Emigranter« (Stavanger 1846), og jeg anser den for den rette, da den både stemmer godt med Ærøskik med Hensyn til Navne, og Pastor D. har den sikkert fra Clausen selv. Se »Festskrift til den norske Synodes Jubilæum«, Decorah, Iowa, 1903, hvor D.s Skrift er citeret.

af hvilke der var seks, 4 Sønner og 2 Døttre, vare ikke så lidt vilde af sig, særlig da Drengene. En af Clausens Brødre, Peter, kom siden til Amerika, og blev meget forfalden. En anden Broder, Mikkell, fik Gården i Bregninge, men drog siden til Als, hvor hans Hustru var fra. Også han var udsvævende. En tredie Broder, Hans Madsen, kom efter Sigende til Borneo. Den ene af Søstrene, Maria, blev gift med en Bonde, Hans Pedersen, i Søby på Ærø, den anden, Maren, blev gift med Nis Petersen i Pilkjær, med hvem hun havde mange Børn. — Claus gik i sin Barndom foruden i den alm. Landsbyskole tillige i en tysk privat Skole. Fra Barndommen af havde han Lyst til at blive Sømand; men efter at han som sådan havde gjort nogle Rejser, blev det opgivet, tildels fordi hans Helbred ikke var godt, men vel ikke mindst fordi Faderen vilde have, han skulde være Jurist. I 3 År var han Skriver på et Kontor, vistnok i Ærøskjøbing. Der siges, at også Claus i sin tidligere Ungdom var meget forvildet, navnlig hengiven til Drik og Kortspil. Imidlertid blev han, mens han var Skriver, meget alvorligt religiøst vakt. Der fortælles, at han dengang havde Syner, som forfærdede ham. Således forekom det ham, at der en Nat hele Tiden var en stor sort Hund i Kammeret hos ham. Fra den Tid foregik der en mærkelig Forandring med ham, og han ønskede nu at studere, så han kunde blive Præst¹⁾. — Jeg antager, at Clausens Vækkelse skyldes den bekjendte fynske Lægprædikant, Gårdejer O. P. H. Larsen, almindelig kjendt under Navnet Peder L. Skræppenborg, som dengang boede i Tommerup Sogn ved Odense. Så meget er i hvert Fald vist, at Peder Larsen, der havde en Karl fra Ærø, Martin Bondesen, i sin Tjeneste, i Sommeren og Efteråret 1837 holdt

¹⁾ Efterretningerne om Clausens Slægt og Ungdom skyldes mundtlige Meddelelser af Peder N. Jørgensens Hustru i Kimballton, Iowa. Hun, der selv er fra Bregninge, er, gennem sin gamle Moder, særlig godt kendt med Clausens Slægt. Se også R. Andersen: «Emigrantmissionen». S. 71.

gudelige Forsamlinger på Ærø, og at disse fortsattes af Seminarist Karl Møller fra Skårup¹⁾. Senere opholdt Clausen sig en Tid som Lærer i P. Larsens Hjem. — Da Clausen manglede de nødvendige Midler til at studere for, kom Præsten i Bregninge, Provst H. Chr. Christensen (død 4de April 1864) ham til Hjælp, henlede hans Opmærksomhed på Hedningemissionen og underviste ham, for at han kunde blive Missionær. Efter et Års Forløb måtte Clausen dog holde op med denne Skolegang og tage Plads som Huslærer og samtidig selv fortsætte sine begyndte Studier. Således hengik to År. Det er i denne Tid (1839—40), han skal have været i Peder Larsens Hus i Skræppenborg, hvorfra han siden kom til Langeland. Der var livlig Forbindelse mellem de opvakte på Fyn og Langeland, og den blev ikke mindre, da Opvækkelsen på L. truedes med at opsluges af Baptismen. Som bekendt blev der i Simmerbølle 1839 dannet en Baptistmenighed. Det var samme Sogn, hvori Clausen opholdt sig, og hvorfra han siden fik sin Hustru. Det gik ham som så mange opvakte, at han faldt i meget stærke Tvivl om Gyldigheden af den Døb, han var døbt med som Barn, og han stod lige på Nippet til at lade sig omdøbe. Men i denne Anfægtelse kom troende Venner fra Fyen ham til Hjælp, så han blev bevaret for Gjendøberiets Vildfarelse²⁾. — I Pastor Dietrichsons ovenanførte Skrift, som vistnok hviler på Meddelelser fra Clausen selv, fortælles dette noget anderledes: Fra sin tidligste Ungdom blev han vel vakt til Erkendelse af Kristendommens Sandheder, men omtumledes i nogle Åar af flere dels pietistiske, dels gjendøberske Vildfarelser, indtil Gud i sin Nåde lidt efter lidt førte ham til et fast kirkeligt Stande, hvortil hans Bekjendtskab med adskillige kristelige Præster i Sjælland, navnlig P. A. Fenger, F. Boisen og især Grundtvig og denne sidstes Skrifter, meget bidrog³⁾. — Dietrichson

¹⁾ Schrøder: O. P. H. Larsen, S. 104.

²⁾ Efter mundtlig Meddelelse af Pastor J. Pedersen i Elkan, S. Dakota.

³⁾ Se Synodens Festskrift, S. 18.

fortsætter: »I lang Tid havde en inderlig Længsel rørt sig hos ham efter at blive et Redskab i Herrens Hånd til at forkynde Livets Ord for sine Medmennesker; denne Længsel fik ny Næring og udvikledes end mere, da han hørte om Pastor Schreuders kristelige Beslutning at gå som Missionær til Hedningerne; han rejste derfor til Kristiania og samtalte med Schreuder om at følge ham. Men gennem de mange Hindringer, som herimod opstillede sig, troede han at se et Vink fra Herren, at han ej skulde føres ad den Vej«¹⁾. Det var i Sommeren 1841, at Clausen første Gang rejste til Kristiania, hvor han blev kjendt med Præsterne W. A. Wexels, Provst Hauge, Søn af Hans Nielsen Hauge, samt Kjøbmand Tollef Olsen Bache i Drammen. Pastor W. var Medlem af en Komité, som var nedsat med det Formål at udsende Cand. theol. H. P. P. Schreuder som Missionær til Hedningerne. I 1842 fik Clausen Brev fra sine Venner i Norge, at Schr., som man nu havde bestemt at udsende til Syd-Afrika, ønskede en Medhjælper, og denne Plads blev nu Clausen tilbudt. Han rejste da atter til Norge for at forhandle med sine Venner derom. Meningen var, at han skulde gå med som uordineret Medhjælper i Missionen, hvilket han imidlertid ikke havde få Betæneligheder ved. Der blev så givet ham Håb om, muligvis at kunne blive ordineret i Kjøbenhavn²⁾. Medens Forhandlingerne herom stod på, fik Clausen et Brev fra Norge, som ledede hans Tanker i en hel anden Retning. og som førte til, at samme År (1843), som Schreuder forlod Norge for at gå til Zulu-landet, drog hans påtænkte Medhjælper til Wisconsin som Skolelærer blandt Schreuders udvandrede Landsmænd.

I Året 1839 udvandrede Johannes Johannesen og Søren Bache fra Drammen til Amerika i Følge med den bekjendte Lægprædikant Elling Ejelsen, der først havde været en Tur i Kjøbenhavn, i Håb om at kunne få sin Landsmand, Ritbinder Enoch Svee, med sig; men denne havde fattet

¹⁾ Se Synodens Festskrift, S. 18.

²⁾ Se Andersen, anf. Skr., S. 72.

anden Bestemmelse¹⁾). Efter en besværlig Rejse og Besøg i et norsk Settlement ved Fox River i Staten Illinois, kom Johannesen og Bache 1840 til Racine County, Wisconsin, til den Plads, som siden er bleven alm. kjendt blandt Skandinaver i Amerika under Navnet Muskego, skjønt dette Navn oprindelig brugtes om et andet norsk Settlement længere Nord på i samme Stat²⁾). Bache og Johannesen kom til Amerika for at søge et Hjem, ikke blot for sig selv, men for flere andre fra Drammen og Omegn, som tænkte på at rejse til Amerika. Muskego tiltalte dem; de valgte selv deres Hjem der og sendte Efterretning om Pladsen til deres Venner i Norge, af hvilke en stor Mængde ankom i Efteråret 1840. Af disse skulle vi her kun nævne Even H. Heg, fordi hans Hjem — han var en velstående og meget foretagsom Mand — siden blev Samlingspladsen for en stor Mængde af de senere norske Indvandrere i Wisconsin, ligesom det også var dér, at den norsk-lutherske Kirke i Amerika havde sin Begyndelse. Søren Bache, der må betragtes som en af Grundlæggerne af det norske Settlement i Muskego, var en Søn af Kjøbmand Tollef O. Bache i Drammen, med hvem C. L. Clausen, som vi have set, blev bekjendt på sin første Rejse til Norge. De norske Indbyggere i Muskego stode i stadig Brevveksling med deres Venner hjemme, som fulgte deres Færd med levende Interesse. Navnlig var det Kjøbmand Bache, der var en fremragende Haugianer, om at gjøre, at de kunde få en Skolelærer til Amerika, så deres Børn ikke skulde gro op i Uvidenhed om den kristne Religion og det norske Sprog. Hans Tanker faldt på den unge Clausen, som han havde lært at kjende 1841, og da denne 1842 besøgte Norge igjen, henvendte B. sig til ham med Bøn om at rejse til

¹⁾ Se Ejstensen og Brohaugh: Elling Ejelsens Liv og Virksomhed (Chicago 1883) S. 58. Enoch Svee blev 26. October 1839 gjen-døbt i Kjøbenhavn af Oncken. (Se Nordisk Kirketidende 1839, S. 795—96).

²⁾ Muskego er et indiansk Ord, der betyder Tranebær.

Amerika og virke som Lærer blandt de udvandrede Nordmænd, noget — mente Bache — der burde ligge ham nærmere end at gå ud til Hedningerne. »Denne Opfordring« — siger Dietrichson — »troede han af flere Grunde at burde følge«, — vel ikke mindst, fordi det var et Kald, som kom til ham, uden at han enten havde søgt det eller ventet det. — Clausen rejste tilbage til Danmark, hvor han holdt Bryllup med sin Forlovede, Martha F. Rasmussen fra Rifbjerg i Simmerbølle Sogn. Hun var født 1815 og altså 5 År ældre end Clausen, og hun er Forfatterinde til den nu så bekjendte Afskedssang: »Så vil vi nu sige hverandre Farvel«, der fra de opvakes Kredse har fundet Vej til Kirkesalmebogen. — Til Afskeden med det unge Par, der skulde ud på den lange Rejse til det fjærne Vesten, skrev den blinde Jens Dyrholm, som atter havde fundet tilbage til de opvakes Kreds, efter at han en kort Tid havde været Medlem af Gjendøbermenigheden på Langeland, en Sang på hele 10 Vers, hvori han ønsker dem Guds rige Velsignelse i deres Arbejde og trøster dem med det store Gensynsmøde, når Kristus kommer:

Vi ses igjen, når Kristus kommer
 I Skyen med sin Engletrop,
 Vi ses igjen, når Livets Sommer
 I Himmerige ret går op!
 Ja, hos Guds Folk i Sabbatsglæde
 Vi ses igjen, om ikke før!
 Kom, Brødre, Søstre! vi vil træde
 Hen med vor Bøn for Himlens Dør¹). (9. Vers).

Clausen og Hustru ankom til Muskego den 8. August 1843. — Vi give nu atter Ordet til Pastor D.: »Da han således kom til den norske Koloni i Muskego, blev det ham snart klart, at det vilde blive en forfejlet Virksomhed og en bagvendt Fremgangsmåde at virke som Skolelærer under

¹) Se R. Andersen anf. Skr., S. 73—74. — En Dagbog, som Clausen førte på Rejsen til Amerika, ejes nu af Pastor R. Andersen i Brooklyn, som har fået den af Clausens Sønner.

Forhold, der i kirkelig Henseende var så forvirrede som blandt de norske Emigranter; thi han indså snart, at Almueskolen, hvori han agtede at virke, ingen fast Holdning har eller kan have, når den ikke har Kirken, til hvilken den kan støtte sig, under hvis Authoritet og i hvis Interesse den kan virke. Han indskrænkede sig dog foreløbig til, at han om Helligdagene oplæste Prædikener af forskjellige Postiller for den Kreds, som i dette Øjemed samlede sig om ham. — Trangen til og Længselen efter at få en Præst udviklede sig nu klarere, især hos enkelte af dette Settlements Ledere. Da disse ikke troede, at der var Håb om at få nogen gejstlig fra Norge, samtalede de med flere af de øvrige Nybyggere herom og henvendte sig derpå til Clausen med skriftligt Kald¹⁾ for ham om at blive denne Kolonis Præst. Clausen, der havde et klart Øje for, at han, selv om han var på denne Måde ordentlig kaldet, dog aldrig turde påtage sig det hellige Præsteembede, med mindre han gennem Kirkens ordentlige Indvielse til Præsteembedet havde fået af Kirkens Herre Magt og Myndighed til at være Husholder over Guds Huses gode Ting, forestillede Nybyggerne, at han kun da kunde modtage deres Kald, når han kunde blive prøvet og, om befunden dygtig, ordentlig indviet af en rettelig kaldet og ordentlig indviet Præst i den lutherske Kirke. Kolonien henvendte sig da til en af de tyske Præster der, som formedelst Unionsprincippet i den preusiske Kirke vare emigrerede, nemlig Pastor L. F. E. Krause, Præst for en såkaldt gammel-luthersk Menighed i Washington County, ikke langt fra Milwaukee. Uagtet Clausen ikke egentlig havde studeret, anså Krause under nærværende Omstændigheder det dog for Pligt at efterkomme denne Opfordring fra sine norske Troesbrødre; han eksaminerede derfor Clausen og befandt, efter sit skriftlige Vidnesbyrd om ham, grundig Indsigt i Guds Ord og gode, især kirkehistoriske, Kundskaber hos ham, og ind-

¹⁾ Kaldet er udstedt den 13de Septbr. 1843 og underskrevet af 69 norske Mænd i Muskego.

viede ham derpå den 18de October 1843 (i Milwaukee), overensstemmende med den norske Kirkes rituelle Bestemmelser for Præstevielse, og forpligtede ham ved vor Kirkes Præsteed¹⁾).

Den Ordination, som således fandt Sted i Wisconsin Urskove, har fået stor Betydning for den norsk-danske lutherske Kirke i Amerika, hvorfor det her må tillades mig at dvæle noget nærmere ved den. Enhver, som vil tænke sig om, må beundre den åndelige Sundhed, som den kun 23-årige Clausen lægger for Dagen i de Betingelser, han stiller for at kunne tage imod det Kald til Præst, som de norske Nybyggere havde tilstillet ham, — og det ikke mindst, når Hensyn tages til de Omstændigheder, hvori han var stillet. Det var nemlig væsentlig Haugianere, som udgjorde den kristelig interesserede Del af Settlementet. Even Heg, som var den mest formående Mand iblandt dem, var selv Lægprædikant²⁾. Og den betydelig ældre Elling Ejelsen var stadig påfærde i Muskego med at forkynde Guds Ord. Dernæst er det værd at lægge Mærke til, at ved nævnte Ordination mødes den fra Schlesien for sin lutherske Troskabs Skyld exulerede lutherske Kirke med den norsk-lutherske Kirkes udvandrede Børn og rækker disse Hånden til at få oprettet den kirkelige Orden iblandt sig i Overensstemmelse med den lutherske Kirkes Lære og Praksis. Endnu må tilføjes, at Krause ved Overhøringen og Ordinationen assisteredes af en anden fra Schlesien udvandret Præst, G. A. Kindermann. Nar Spørgsmålet bliver, hvorfor Clausen og Nybyggerne i Muskego henvendte sig til Præsterne Krause og Kindermann, da er jeg tilbøjelig til at antage, at det ikke blot havde sin Grund deri, at de boede så nær ved. Nej, Clausen var fra de opvakte Kredse i Danmark vel kjendt med de tyske Lutheraneres Lidelser, som Jak. Chr. Lindberg holdt sine Læsere á jour med

¹⁾ Se Synodens Festskrift, S. 19—20, Citat efter D.s Skrift.

²⁾ Se Festskrift, S. 17.

gjennem »Nordisk Kirketidende«. — Da der siden yttredes Tvivl om Gyldigheden af Clausens Ordination, fordi den var udført af en Præst og ikke af en Biskop, henvendte man sig desangående til det theologiske Fakultet ved Christiania Universitet. Fakultetets Svar gik ud på, »at den Omstændighed, at en Ordination er udført af en Præst, og ikke af en Biskop, kan ikke i og for sig gjøre Ordinationen ugyldig«¹⁾, en Afgjørelse, der sikkert er i god Overensstemmelse med den lutherske Kirkes Grundsætninger. — Clausens Ordination er, om end ikke den første, så dog den mærkeligste i den norske Kirke i Amerika. Den er ikke den første; thi Elling Ejelsen blev ordineret af en engelsk-luthersk Præst, F. A. Hoffman, den 3die Oct. 1843 i Chicago, altså 15 Dage før Cl. Men den er den mærkeligste; thi Cl., og ikke Ejelsen, fik den største Indflydelse på den norsk-danske Kirkes Grundlæggelse i Amerika. Og for den danske Mission i Amerika har Clausens Ordination særlig Interesse derved, at han, ifølge Løfte til Pastor Johannes Clausen i Ryslinge, den 17de November 1871 i St. Ansgar, Iowa, ordinerede A. S. Nielsen, det danske Udvalgs første Udsending til Missionen blandt Danske i Amerika²⁾. A. S. Nielsen har siden ordineret de fleste af de Mænd, »Udvalget« udsendte til Amerika. Det er således fra de fra Schlesien, for deres lutherske Bekjendelses Skyld, udvandrede Lntheraner, at den danske Kirke i Amerika må hidlede sin Ordination. Efter sin Ordination fungerede Cl. da som Præst blandt de norske Nybyggere i Muskego³⁾. Hans første Kirke var Even Hogs Lade, hvor Nybyggerne samledes til Gudstjeneste. Men desuden prædikede han omkring i Husene og i de små Skolehuse, som fandtes i

¹⁾ Se H. E. Jacobs: A History of the Lutheran Church in U. S. (N. York 1893, Pag 411).

²⁾ R. Andersen, anf. Skr., S. 77.

³⁾ Menighedens Ministerialbog er begyndt den 21de October 1843. Se Rasmus B. Anderson: »The First Chapter of Norwegian Immigration« (1821—1840). Madison, Wis. 1896, Page 297.

Nybygden. I Vinteren 1843—44 forberedte han 12—13 unge Mennesker til Konfirmation. 2den Søndag e. Påske 1844 bleve de konfirmerede i Even Høgs Lade, vistnok den første Konfirmation blandt Norske i Amerika¹). Men den unge Præst havde meget andet at bestille end prædike og læse med Konfirmander. Nybygden hjemsøgte med Sygdom, og mange døde. Koldfeber og Galdefeber var så overhåndtagende Høsten 1843 i Muskego, at blot et eneste Hus i Settlementet slap ganske fri derfor, og næsten daglig døde nogen. Fattigdommen forøgede den øvrige Elendighed; thi de om Høsten fra Norge ankomne Emigranter, som ikke havde Midler til at komme længere ind i Landet, blev liggende i dette Settlement, som var det nærmeste ved Milwaukee. Fattigdommen var så stor, at Clausen tilsidst måtte søge til Amerikanerne om Hjælp²). Nordmanden J. R. Rejersen, som besøgte de norske Settlementer i Amerika 1843, siger om Muskego: »Nybygden har organiseret sig som en Menighed og valgt en dansk Seminarist, Clausen, der er ordineret af en luthersk Præst, til deres Sjælesørger. Han er en meget dygtig og vel uddannet ung Mand, der i kort Tid har vundet hele Nybygdens Agtelse og Tillid«³). Vi have set, at Clausen jo egentlig kom til Muskego for at være Skolelærer. Han fik andet at bestille; men derfor blev Skolegjæringen ikke forsømt; thi om Clausens Hustru hedder det, at hun efter sin Mands Ordination underviste Menighedens Børn uden Vederlag⁴).

I Efteråret 1843 enedes man om, at der skulde bygges en Kirke i Muskego. Even Heg skænkede en Byggegrund på den såkaldte »Indianer Haug«, en Begravelsesplads fra Indianernes Tid. Denne Kirke, hvortil Pastor Clausen var

¹) Se O. J. Hatlestad: Historiske Medd. om den norske Augustana Synode (Decorah, 1887, S. 32).

²) Se Synodens Festskrift, S. 15.

³) Se R. B. Anderson, anf. Skr., S. 299, hvor Rejersens »Vejviseren« er citeret.

⁴) R. B. Anderson, anf. Skr., Pag. 298.

med at hugge Træer i Skoven, og hvortil Kjøbmand Tollef O. Bache i Drammen, hvis Søn jo var blandt Nybyggerne, skænkede 400 Dollars, påbegyndtes i Foråret 1844, toges i Brug af Menigheden i Efteråret s. A., men blev først indviet den 13de Marts 1835, ved hvilken Lejlighed Pastor Krause fra Milwaukee var tilstede. — Vi har set, at Clausens første Kirke var en Lade, vi skulle tilføje, at den Kirke, der byggedes i Muskego 1844, nu bruges som Lade. Den afløstes nemlig i 1871 af en ny og større Kirke. Det går i Amerika ofte med gamle Kirker som med gamle Præster: man skubber dem til Side for det, som er nyt og bedre.

Clausens Virksomhed som Præst indskrænkede sig ikke til de norske Nybyggere i Muskego. Allerede i November Måned 1843, altså en Måned efter at han var ordineret, oplyste han ved et Møde Menigheden om, at han anså det for sin Pligt at efterkomme de Indbydelser, han havde fået fra norske Nybyggere længere mod Vest, at komme og prædike for dem, »da han var den eneste Præst blandt Norske i Amerika«¹⁾. Han fulgte nævnte Indbydelser og var stadig på Færde hjemme og ude. Som vi har set, var Clausen ikke den eneste Præst blandt de Norske, da Ejelsen jo endog var ordineret før ham. Men Clausen var måske uvillig til at anse E. for nogen ret Præst. Herom ville vi lade R. B. Anderson fortælle følgende, som han har fra Gunnof Tollefson: »Han (s: G. T.) kom lige til Muskego i 1843, hvor han og Pastor Clausen arbejdede sammen med at fælde Træer til Kirken i Muskego. Han huggede på den ene Side af Træet og Clausen på den anden. Dette viser, af hvilket Stof vore tidligste Præster var dannet. Til at begynde med holdt Cl. og Ejelsen Møder sammen i Even Høgs Lade, men det varede ikke længe, inden de kom i Strid. Allerede i Efteråret 1843 havde Clausen og nogle andre opsat et Klageskrift imod Elling, hvilket Dokument blev oplæst ved et Møde i Laden. Grunden til Klagen var

¹⁾ R. B. Anderson, anf. Skr., S. 297.

følgende: En Familie fra Stavanger var død på Jefferson Prairie 1843 og efterlod en 5 År gammel Datter. Før de døde, havde de bedet Elling sørge for Barnet. Nu levede der i Yorkville, Racine County, en irsk katholsk Familie, som ønskede at adoptere Barnet, og Elling lod dem få det. Hans Venner sagde til ham: »For Guds Skyld, Elling, hvad har Du gjort? Hvorledes kunde Du give Barnet til Katolikker?« Elling fortød straks, hvad han havde gjort, gik til den irske Familie og bad om at få Pigen tilbage. De havde givet Barnet gode Klæder, havde selv ingen Børn, og vilde ikke af med Barnet. Elling sagde da til den lille Pige, at hun skulde møde ham udenfor Huset, når det blev mørkt, hvor han kom med Hest og Vogn og tog Barnet med sig, bragte det tilbage til Jefferson Prairie. Clausen fik fat i denne Sag og opsatte en Klage, hvori han beskyldte Elling for at have stjålet Barnet fra den katholske Familie. Følgen heraf var en Splittelse af Menigheden. Ejelsen og nogle få, som gik med ham, holdt fra den Tid af deres Møder for dem selv¹). Fra Ejelsen og hans Flok lød Anklagen nu mod Clausen: at han var Grundtvigianer! Denne Anklage gjentages af Ejelsens Biografer, der sige: »I Lære og Praksis viste Dietrichson og Clausen sig at være enige, og det var så naturligt, at disse Grundtvigianere, med sine fra den lutherske Kirke afvigende Meninger, og den ved sin Børnelærdom fasthængende Ejelsen, der også havde sine Egenheder, ikke kunde arbejde sammen, og her begyndte det sørgelige Skisma, der har vist sig så skjæbnsvangert for vor norsk-lutherske Kirke i Amerika«²). — Hvis R. B. Anderson har Ret, var Skismaet således allerede sket i 1843, altså Året før Dietrichson kom til Amerika, og af en hel anden Grund end Grundtvigianismen. I August Måned 1844 kom J. W. Chr. Dietrichson til Pastor Clausen i Muskego. Han var theologisk Kandidat fra Uni-

¹) R. B. Anderson, anf. Skr. 421—22

²) Ejsternsen og Brohaugh: Elling Ejelsen; S. 66.

versitetet i Christiania og ordineret af Biskop Sørensen sammesteds. Som Eksempel på den Interesse, man i Norge følte for de til Amerika udvandrede Landsmænd, skal her anføres, at det væsentlig skyldes en norsk Lægmand, Farver P. Sørensen i Christiania, at Past. D. kom til Amerika. Sørensen blev ikke træt af at opfordre D. til at rejse over til sine i religiøs Henseende betrængte Landsmænd i Amerika, ja gav ham endog, skjøndt selv en fattig Mand, Tilbud om at afholde Udgifterne ved Rejsen, så D. tilsidst besluttede sig til at gaa¹⁾. Det var at ønske, at man i Danmark havde vist en lignende Interesse for sine udvandrede Landsmænd; meget vilde da nu have været anderledes. — Past. D., hvis Rejse ellers ikke her, hvor vi jo ikke skulle fortælle den norske Kirkes Historie, men Clausens Levnet, vedkommer os, opholdt sig en Tid hos Pastor Clausen, som han i alle Måder anerkjendte som en rettelig ordineret Præst. »Hos denne hyggelige Familie, der viste mig den inderligste Venlighed og Gjæstfrihed, tog jeg for det første min Bolig«, siger han. Han, der var ca. 5 År ældre end Cl. og en ivrig Discipel af W. A. Wexels og gennem denne af Grundtvig, bliver fra norsk Side her i Amerika beskyldt for at have påvirket Clausen i grundtvigsk Retning. Hvorvidt det er Tilfældet, lade vi stå derhen. Clausens Lærer, Provst Christensen i Bregninge, var, såvidt mig bekjendt, en Ven af Grundtvig i kirkelig Henseende, ligesom Grundtvig og da især J. Chr. Lindberg blev set op til af de opvakte i Danmark som deres Ven og Talsmand. Ejelsens Venner sige, at mens Clausen var i Muskego, lagde man Mærke til, at han med særlig Styrke fremhævede Dåbspagten²⁾. Selv tilstår Clausen³⁾: »Jeg havde medbragt fra mit Fædreland noget af den såkaldte Grundtvigske Anskuelse angående Dåbsbekjendelsens Inspiration«. Hvad Cl. mødte hos D. var altså kun en Stadfæstelse og Op-

¹⁾ Synodens Festskrift, S. 21.

²⁾ Se O. J. Hatlestad anf. Skr., S. 34.

³⁾ C. L. Clausen: Gjenmæle, Chicago 1869, S. 13, Noten.

friskning af, hvad han fra Danmark var vel kjendt med. — Pastor A. S. Nielsen, som jeg i sin Tid talte med om den Sag, mente, at Clausen nærmest var — eller havde været — hvad han vilde kalde »en Vækkelsens Grundtvigianer«. Vi komme siden tilbage til denne Sag. — Inden vi med Clausen forlade Muskego, hans første Virkeplads i Amerika, være det mig tilladt at afskrive følgende Vidnesbyrd fra en af hans Landsmænd, L. J. Fribert, som i 1845 besøgte Wisconsin, og da bl. a. Steder også var i Muskego. I sin Bog: »Håndbog for Emigranter til Amerikas Vest« (Christiania 1847) siger han (S. 14—15): »Et af de ældste Settlementer, nemlig det i Muskego, fik allerede i 1843 en dansk Mand, Hr. Claus Lauritz Clausen, født på Øen Ærø, ordineret til sin Præst og Sjælesørger. Neppe kunde der have været truffet et heldigere Valg end af denne med et fromt Sind, udholdende Vilje og et mere end almindeligt Taler-Talent begavede Mand, hvis elskværdige Egenskaber ikke alene have forskaffet ham hans Menigheders Hengivenhed og Kjærlighed, men må vinde enhver Hjerter, som kommer i Berøring med ham. Da der ved hans Ansættelse ikke fandtes nogen anden skandinavisk Præst, hverken i Wisconsin eller Illinois, udstrakte han sin Virksomhed til begge Stater. over en Strækning af henved 400 Mil i Længden, og besøgte ikke alene Settlementerne på Landet, men prædikede også i Byerne Milwaukee og Chicago. Ved Menighedens Arbejde samt ved en betydelig Understøttelse fra Drammen i Norge, nærmest tilvejebragt af Søren Bache under et Besøg i Fædrelandet, blev en stor og rummelig Kirke opført på en til Even Hansen Høgs Jord hørende meget høj Bakke, omtrent midt i Muskego Settlement, og indviet i Marts 1845, ligesom en Jordlod af 40 Acres afsattes til Brug for Præsten, hvis Gård ligger ved Foden af Bakken. I Efteråret 1844 fik Pastor Clausen en Hjælper til sit besværlige Kald, da Pastor Dietrichson ankom til Amerika fra Norge for at virke som Missionær. De norske Bønder synes overmåde meget om Clausen, og komme langvejs fra

for at høre ham prædike, og Forf. har på en Rejse sidste Efterår mødt mange Norske om Lørdag Middag på Henvejen til Kirken og om Mandag Eftermiddag på Tilbagevejen, så at de ikke have skyet at anvende henved 3 Dage på deres Kirkegang«. — Jeg skal her kun bemærke, at Friberts »forrige Efterår« må være Efteråret 1845; thi i Efteråret 1846 var Clausen ikke længere i Muskego. Den af Fribert nævnte Søren Bache, hvis Fader det jo skyldtes, at Clausen kom til Amerika, blev heller ikke længe i Muskego. — En Dag, da Søren Bache og Pastor Clausen var på Jagt sammen, standsede de en Stund hos en anden Nybygger, i hvis Stue Søren Bache efterså sin Bøsse, der uformodet gik af, og Skuddet ramte Konen i Huset og dræbte hende på Stedet. Herover blev hendes stakkels Mand næsten vanvittig, og Bache, som mod sin Vilje blev Skyld i hendes Død, var også nær gået fra Forstanden. Bache gav Manden 40 Acres Land og en Ko, som denne modtog, men skal have sagt: »Disse Ting give mig ikke min kjere Hege (Konens Navn) tilbage«. — Man antager, at dette sørgelige Tilfælde var Hovedgrunden til, at Søren B. i 1845 forlod Amerika og drog tilbage til Norge¹⁾.

En af de mange Pladser, som Clausen besøgte fra Muskego, var Rock Prairie, i Rock County, en 60 Mil Sydvest for Muskego. Her holdt han sin første Prædiken den 8de Febr. 1844. Man vilde da straks kalde ham til Præst, hvilket han afslog. Men da det viste sig ugjærligt at få Præst fra Norge, tog han imod Kaldet den 9de Marts 1846, dog på den Betingelse, at han først flyttede dertil den 31te Juli. Menigheden var organiseret af Dietrichson i 1844. — Også her fik Clausen opført en Kirke, som toges i Brug i Efteråret 1847. — Det var her, i »Luther Valley«, som Pladsen og Menigheden kaldes, at Clausen fristede det tunge Tab at miste sin Hustru, Martha f. Rasmussen, som døde den 15de Novbr. 1864²⁾. Det hedder:

¹⁾ Se R. B. Anderson, anf. Skr., Pag. 280.—81.

²⁾ Se Erslew: Forfatterleksikon, Supl. I, 319.

»Ved Siden af Nybyggerlivets Besværligheder havde Clausen også her den Sorg at miste sin Ungdoms Brud og ét af sine Børn«¹). Clausens Hustru får af R. B. Anderson det Vidnesbyrd, at hun var »a most intelligent and noble woman«. Hun efterlod sig en Søn, Martin Frederik Clausen. . Det var også mens Cl. var i Luther Valley, at han, sammen med Pastor Dietrichson og Pastor H. A. Stub, som kom til Amerika i 1848, udstedte Indbydelse til et Fællesmøde for de norske Præster og Menigheder i Amerika. — Herom skriver D. i »Theolog. Tidsskr. for den norske Kirke« (1851): »Vi følte Manglen af organisk Forbindelse. Da vi efter Past. Stubs Ankomst til Menigheden i Muskego, Clausens første Mghd., blev 3 Præster herovre, besluttede vi i 1849 at arbejde på at få et Kirkemøde i Stand for at afhjælpe nogenlunde denne Mangel. I den Hensigt lod jeg derfor i Forening med Stub og Clausen en Opfordring udgå til de forskellige Menigheder om at udvælge Repræsentanter til et kirkeligt Møde, som var foreslået at skulle afholdes St. Hansdag 1849 på Koshkonong«²).

Hint Møde kom dog ikke i Stand; thi Clausen kunde ikke komme med på Grund af hans Hustrues Sygdom, og Stub var ligeledes syg. D. oplæste dog for de mødte Repræsentanter sit »Forslag til Kirken«, og det vedtoges, at disse Forslag skulde fremlægges som forberedende til et almindeligt Kirkemøde³). — Inden et sådant kom i Stand, forlod D. imidlertid Amerika (i 1850) og kom der ikke mere. Men A. C. Preus, der afløste D. som Præst i Koshkonong, optog det begyndte Arbejde, og i Slutningen af 1850 udgik en ny Opfordring til Menighederne om at sende Repræsentanter til et Kirkemøde, som afholdtes i Pastor Clausens Menighed på Rock-Prairie den 4de Jan. 1851 og følgende Dage⁴), Her mødte de 3 Præster: Stub, Preus

¹) Synodens Festskr., Side 35.

²) c: i Dane County, Wisconsin.

³) Hatlestad, anf. Skr., 182.

⁴) Hatlestad (anf. Skr., 182) siger: den 6te Jan.

og Clausen og 30 Repræsentanter fra Menighederne. — Man enedes om at slutte sig sammen som »Den norsk-evang.-lutherske Kirke i Amerika«, valgte C. L. Clausen til »Superintendent«, vedtog Forslag til Grundlov (den 10de Januar), hvori Paragraf 2 lyder: »Kirkens Lære er den, som er åbenbaret igjennem Guds hellige Ord i vor Dåbspagt, samt i det gl. og nye Testaments kanoniske Skrifter, fortolkede i Overensstemmelse med den norske Kirkes symbolske Bøger eller Bekj. Skrifter, hvilke er: 1) den apostoliske Bekjendelse, 2) den nikænske Bekjendelse, 3) den athanasianske Bekj., 4) den uforandr. augsburgske Konfessions Artikler, som blev overleverede Kejser Karl den 5te i Augsburg 1530, 5) Luthers liden eller mindre Katekismus«. — Ovennævnte Paragraf 2 hørte til dem, »som stedse skal forblive uforandrede og uigjenkaldelige«¹⁾. Den fik imidlertid et kort Liv, men en meget lang Historie, der måske ikke endnu er endt. — At komme nærmere ind på denne, er ikke her Stedet til. Kun mærke vi os, at da det næste Kirkemøde holdtes (i Muskego 1852), var der ankommen 3 nye Præster fra Norge: H. A. Preus, senere bekendt som »den norske Synodes« mangeårige Formand, (død 2. Juli 1894), G. F. Dietrichson og N. Brandt. Af Hensyn til dem enedes man om at betragte den vedtagne »Grundlov« som et Forslag. Som Følge heraf opløstes Synoden, og Superintendenten aftrådte. H. A. Preus foreslog, at Ordene i anf. Paragraf 2: »i vor Daabspagt samt« — udgår. Dette Forslag vedtoges den 4. Februar uden Debat. Men Clausen stemte imod den ændrede Paragraf. »Han stemte imod den, fordi han fandt sin Anskuelse udtalt i Paragrafen, som den oprindelig lød« — hedder det i »Månedstidende«²⁾. A. C. Preus valgtes nu til Synodens Formand. Ved næste Møde, i Koshkonong i Febr. 1853, blev man endelig færdig med Vedtagelsen af hele Forfatningen. Imidlertid regner den

¹⁾ Synodens Festskr., 47—48.

²⁾ Festskrift, Side 50—53.

norske Synode først sin Stiftelse fra October 1853 da den i Febr. s. A. fra al Grundtvigianisme rensede Forfatning var antaget af Menighederne, som nu sendte deres Repræsentanter til Fællesmøde. — Den regner alle de foregående Møder som forberedende. — Hvis denne Regning er rigtig, så har Clausen aldrig, som det sædvanlig påståes, været Formand for den norske Synode. — Men her kommer vi nu til anførte Paragrafs lange Historie. Elling Ejelsens Venner, samt andre Protestanter i Amerika påstå nemlig, at den norske Synode er ældre, end den selv vil være ved, og at det kun er for at slippe fra sin Grundtvigianisme, at den først regner sin Fødselsdag til 3die October 1853, medens den i Virkeligheden stammer fra 1851, og at Paragrafen fra hint År indeholdt dens Fædres virkelige Tro og Lære. Angående denne Sag er der skrevet flere Bøger, som man ikke kan læse, uden at mindes det gamle Ord: Gud fri os fra Normannernes Raseri! Hvis Protestanterne har Ret i denne Sag, hvilket jeg ikke er uden Tilbøjelighed til at mene, så har Clausen været Synodens første Formand. — For imidlertid ikke at tillægge ham mere Ære, end der tilkommer ham, må vi endnu tilføje, at ikke han, men J. W. C. Dietrichson anses for den berømte grundtvigianske Paragraf 2's Forfatter¹). — Vi har set Clausens Forbindelse med de fra Schlesien udvandrede lutherske Præster. Indirekte var han Skyld i, at den norske Synode kom i Forbindelse med de under den berygtede Martin Stephan fra Sachsen udvandrede lutherske Præster, som dannede den bekjendte »Missouri Synode« (1847). — På Mødet i Koshkonong (Februar 1853) foreslog han nemlig: »Synoden udvælger tvende Delegater, som skal bivåne næste Generalsynode for Ohio og omliggende Stater og gjøre sig såvidt muligt bekjendt med Universitetet og det theologiske Seminarium i Columbus, Ohio«²). Det er den fremtidige Præste-

¹) Se O. J. Hatlestad, anf. Skrift, Side 182 ff.

²) Festskrift, Side 56.

uddannelse og Præsteforsyning, Clausen hermed har for Øje. Han var klog nok til at se, at man ikke kunde få tilstrækkelige Præster fra Norge. Vel tages hans Forslag ikke til Følge i 1853, men i 1855 toges Tanken op, og Præsterne J. A. Ottesen og N. Brandt valgtes som Delegater til at besøge de lutherske Lærestalter i St. Louis, Columbus og Buffalo og se, om det måtte anses for ønskeligt at få en skandinavisk Professorpost oprettet i Forbindelse med en af dem. — De valgte Delegater udtalte sig i Favør af Missouri-Synodens Seminar i St. Louis. Og hermed er den inderlige Forbindelse mellem de to Samfund indledet, som har vedværet indtil denne Dag. Om den har været til Gavn eller Skade for den norske Kirke i Amerika, er der delte Meninger om, som vi ikke skulle dømme imellem¹⁾.

Clausen var i de første År af sit Ophold i Amerika, ikke stærk af Helbred. Han havde således flere Blodspytninger, vistnok en Følge af Overanstængelse og det hårde Nybyggerliv i det hele. »Plaget af Blodstyrting så han sig i 1851 nødt til at nedlægge sit Embede og sit kirkelige Arbejde« — hedder det i »Festskriftet« (S. 35). Kun lejlighedsvis betjente han en af sine tidligere Menigheder. Ved Mødet i Koshkonong i Febr. 1853 hedder det: »Pastor Clausen havde for Øjeblikket ingen fast Menighed«²⁾. — Men trods sit dårlige Helbred lå han ikke på den lade Side. Clausen har i det hele været en Begyndelsernes Mand blandt norske Lutheraner i Amerika, og derom, kan man sige, samler hans Livshistorie sig, set fra dens smukkeste Side. — Vi har alt nævnt flere Eksempler herpå og skulle snart se endnu flere. I Marts 1851 udkom for første Gang et Kirkeblad, som er blevet fortsat indtil denne Dag og har haft sin store Betydning i den norske Kirkes Udvikling i Amerika. Bladets Navn var »Månedstidende for den norsk-evangelisk lutherske Kirke i Amerika«, redigeret

¹⁾ Se J. A. Ottesen, anf. Skr., S. 19.

²⁾ Smst. S. 16.

og udgivet af Præsterne A. C. Preus, C. L. Clausen og H. A. Stub. — Bladets nuværende Navn er »Evang.-luth. Kirke-tidende«, den norske Synodes kirkelige Organ. Bladet ud-kom fra først af i Racine, Wis. og tryktes af Knud Lange-land, hvem Past. Clausen overtalte til at flytte sit Trykkeri til Jamesville, Wis. hvor Cl. dengang havde sit Hjem. Det var i 1852. Samme År sluttede Præsterne sig sammen til »den skandinaviske Presseforening«, der nu afkjøbte Langeland Trykkeriet, udgav »Månedstidende«, og begyndte tillige en Avis, som de kaldte »Emigranten«, for hvilken Clausen var Redaktør, et Arbejde, som han dog snart blev ked af¹⁾. Men nævnte »Emigranten« lever også indtil denne Dag under Navnet »Fædrelandet og Emigranten«. — For at gjenvinde sit Helbred besluttede Clausen sig til at drage længere mod Vest. — Inden vi med Clausen for-lade Wisconsin, hvor han levede og virkede de første 8—9 År af sit Liv i Amerika, ville vi høre, hvad nysnævnte Knud Langeland har at sige om ham²⁾: »Han kom herover om Høsten 1843, var en elskværdig, begavet og gudfrygtig Præst og samlede snart de spredte Nybyggere i Muskego og Yorkville om sig til norsk-lutherske Menigheder. Han blev imidlertid ikke ret længe i Muskego, men flyttede til Luther Valley på Rock Prairie, og afløstes i Muskego af Pastor H. A. Stub. Såvidt erindres, var Pastor Clausen Norsksynodens første Præsident, og da han snart blev det engelske Sprog mægtig, var han de tidligst efterkommende norske Præster til stor Tjeneste, og det er ikke for meget at sige, at han var deres højre Hånd ved Arbejdet med at organisere norske Menigheder blandt de spredte Nybyggere. Det må vel siges, at det senere gik ham, som det går de fleste Banebrydere, der af Hjertet opofrer sig for sin Gjer-

¹⁾ Hans Afløser som »Emigrantens« Redaktør blev hans Landsmand C. M. Riise, som vi siden møde i det 15de Wisconsin Regiment. Se Erslew-Supl. II, 803.

²⁾ Knud Langeland: »Nordmændene i Amerika« — Chicago 1889, S. 45—46.

ning, hans Tjenester glemtes hurtigt og fuldstændigt af de Mænd, som havde mest at takke ham for«.

Clausens Hjem i en Del År skulde nu blive i Iowa, hvilken Stat han første Gang besøgte i Året 1851, da han prædikede i de norske Settlementer i den nord-østlige Del af Staten. Han siges at være den første Præst, som har prædiket på det »norske« Sprog i Iowa, skjønt også denne Ære gjøres ham stridig af Elling Ejelsen. — Clausens Indtryk af Iowa var så godt, at han besluttede at gjøre det til sit Hjem. Han udså Plads til en Koloni, drog tilbage til Wisconsin, hvor han påvirkede flere Norske fra Rock County til at slå Følge med sig til den unge Nabostat, og i Foråret forlod han Wisconsin sammen med 20 norske Familier samt en Del ugifte Mænd. — For at undgå Forvirring ved at føre så stor en Flok over Prærien, blev den delt i to Dele. Clausen og hans Familie, de eneste, der kjørte i Buggy, gik i Spidsen for Toget, efter dem kom Kvinderne og en Mængde Børn i Vogne, medens Mændene gik tilfods, dernæst kom 2—300 Kreaturer, som sluttede Karavanen. Clausen havde Ledelsen af det Hele. De fleste af disse Emigranter nedsatte sig sammen med Clausen i St. Ansgar i Mitchell County, Iowa, nær ved Grændsen af Minnesota¹⁾. Her organiserede de sig som en luthersk Menighed med Clausen som Præst og indmeldte sig siden i den norske Synode²⁾. — Clausen gjenvandt sit Helbred i St. Ansgar, der skulde blive hans Hjem i mer end 20 Ar, nemlig til 1874, og hvor han skulde få stor Indflydelse i flere Retninger. Han er således Grundlæggeren af det betydelige norske Settlement i St. Ansgar, Rock Creek osv. i Mitchell County, hvorfra de Norske havde spredt sig længere mod Vest i Staten, valgtes til den første Fredsdommer (justice of the peace) i Mitchell Co. og var i ikke få År Medlem af Countiets Skoleråd. I 1856—57 var han Medlem

¹⁾ Se O. N. Nelson: History of the Scandinavians, Minneapolis, 1897, Vol. II, Pag. 64--65.

²⁾ Menigheden i St. Ansgar indmældtes 1855. Se Festskrift, Side 83.

af Staten Iowas lovgivende Forsamling, den første Nordbo, som har nydt den Ære. Han var ligeledes Medlem af Statens Emigrations-Kommitte, og i 1867 blev han af Iowas Guvernør valgt som denne Stats Repræsentant ved Verdensudstillingen i Paris. — Medens Clausen levede i St. Ansgar, nedlagde han for en Tid sin præstelige Virksomhed, uden at jeg ved, af hvilken Grund. I 1857 gjorde han en Rejse til Norge, og har da vist også besøgt Danmark. 1861 optog han igjen sin Virksomhed som Præst i St. Ansgar og bad om Gjennoptagelse i Synoden. Herom findes følgende Meddelelse: »Pastor C. L. Clausen begjærede igjen at optages i Synoden. Han bekjendte, at det havde været Synd af ham, at han for nogle År siden havde nedlagt sit Præsteembede. Tillige måtte han bekjende, at han gennem indre Kampe og ved sine Medbrødres Hjælp, men fremfor alt ved Guds Nåde, havde lært at indse, at den såkaldte »kirkelige Anskuelse«, han før havde havt, og som betragtede de 3 apostoliske Troesartikler som inspireret Gudsord ved Siden af Skriften, var falsk og en farlig Vildfarelse, som han måtte forkaste og fordømme både hos sig selv og andre, skjønt han troede, at der også blandt dem, som vare hildede i denne Vildfarelse, kunde være oprigtige Kristne. Men han anså sin egen Vildfarelse i dette Stykke for en stor Synd, som han hjertelig angrede og bad Gud og Mennesker at tilgive ham«. — »Efter denne Bekjendelse optoges Past. C. L. Clausen igjen i Synoden, idet denne bevidnede sin Glæde og sin Tak til Gud, der atter har ført denne vor kjære Broder tilbage til vort Samfund«¹⁾.

Ret længe varede det dog ikke, før der atter kom en Afbrydelse i Clausens præstelige Virksomhed i St. Ansgar. Derom skulle vi høre nærmere i det følgende.

(Fortsættes).

¹⁾ Festskrift, Side 84.

Præsten Claus L. Clausen.

Et Bidrag til den dansk-norske evangelisk-lutherske Kirkes Historie i
Amerika i det 19. Aarhundrede.
(Slutning.)

Af P. S. Vig, Luck, Wisconsin.

C. L. Clausen som Feltpræst ved »femtende Wisconsin«.

Da Striden mellem Nord- og Sydstaterne indenfor den amerikanske Union angående Slave-Spørgsmålet havde nået til det Punkt, at den ikke kunde afgøres med Mund og Pen, men man greb til de blanke Våben, så kaldte Unionens daværende Præsident, Abraham Lincoln, på Nordstaternes unge Mænd til at værgе den med Opløsning truede Union, og han kaldte ikke forgæves. De forskellige Nordstats Gubernører lode Præsidentens Kald gå videre, og hver Stat foretog nu Udrustninger af Hærafdelinger, der rykkede i Marken. Der blev en formelig Væddestrid om, hvem der kunde være den første i det blodige Stævne, hvor Broder stod mod Broder i en af de forfærdeligste Krige, Verden har set. De nordiske Udvandrere vare ikke blandt de sidste, som meldte sig ved Fanerne. De Svenske, Danske og Norske, som flokkedes under Unionsflaget i hin blodige Borger- og Broderkrig, kunne tælles i Hundredvis. I Staten Wisconsin boede dengang de fleste Norske og Danske. Og det af Wisconsins Regimenter, som talte de fleste Nordboer inden sine Rækker, var det berømte »femtende Wisconsin«, hvis Historie er en af de mest glimrende fra hele Krigen. Den højeste Officer ved hint Regiment var Oberst Hans Christian Heg, der var

født i Nærheden af Drammen den 21. Novbr. 1829, kom med sin Fader, fornævnte Even H. Heg, til Amerika (Wisconsin) i 1840. Den 21. December 1861 udnævntes H. C. Heg af Wisconsins Guvernør til Oberst med det Hverv at samle et skandiaavisk Regiment, hvilket lykkedes ham, der var kjendt og yndet viden om, i meget kort Tid. — Vi kunne ikke her følge den staute Nordmand på hans Bane, først som Oberst og senere som Brigadegeneral, men kun nævne, at han, med så mange af sine Landsmænd, fandt Heltedøden i det blodige Slag ved Chichamanga i Staten Tennessee den 20. Septbr. 1863. — Heg var fra sin Ungdom vel kjendt med Pastor Clausen fra sit Hjem i Muskego, og da der skulde udnævnes en Feltpræst ved 15. Regiment, faldt hans Tanker naturligt på denne. Og Clausen, som aldrig havde været bange for at vove sig ud i vanskelige Forhold, lod sig af sin yngre Ven overtale til at tage mod Udnævnelsen, som er dateret den 11. Decbr. 1861. Clausen meldte sig til Tjeneste i Madison, Hovedstaden i Wisconsin, den 13. Februar 1862.

Ved Regimentet mødte Clausen ikke så få af sine danske Landsmænd både som Officerer og Menige, f. Eks. Major C. M. Riise, hans Afløser som Redaktør af »Emigranten«, Adjutant Hans Borchsenius, Kaptajn Josef Mathiassen, Pr.-Lieutenant E. Engelsted, Sec.-Lieutenant Niels Johnsen, Sergeant Lars Hannibal, senere bekjendt som Grundlægger af det store danske Settlement i Dannebrog, Nebraska. I hvert Fald have de nævnte Personer gjort Tjeneste ved 15. Regiment.

Pastor Clausen havde et godt Navn ved Regimentet, om han end kun blev der en kort Tid. Soldater have altid Respekt for en Mand, der ikke er bange for sin Trøje. At Clausen var af den Slags, ville vi her høre et Vidnesbyrd om: »Feltpræst Clausen var ingen Rædhare. Det var på Øen Nr. 10. En mørk Nat med Storm blev der gjort Allarm. Der blev Forvirring; gennem Vindens Sus og et stærkt Regnskyl hørtes Officerernes Raab, de søgte at

ordne sine Folk; men i sligt Vejr og Mørke var der god Anledning til at smutte væk, og der var altid nogle rædde. Clausen traf en slig bag et Skur og søgte at overtale Manden; det hjalp ikke. Så skammede han ham ud; men heller ikke det hjalp. »Så gi' mig dit Gevær«, sa' Præsten og gik så øjeblikkeligt ind i Rækkerne, bestemt på at slås på Liv og Død i Mandens Sted. Denne Gang var det dog blind Allarm, men det vidste ingen¹⁾.

Clausens Helbred led under Krigen et Knæk, som han aldrig helt forvandt. Mens han lå med sit Regiment på Øen Nr. 10 (o: Mississippi-Floden), sprang der engang en Bombe lige tæt ved ham. Herover fik han en Nerverystelse, som siden til Tider kom igjen²⁾. Det kan derfor ikke undre os, at han den 26. Novbr. 1862 resignerede fra sin Stilling som Feltpræst og drog tilbage til sin Menighed i St. Ansgar. Om hans Erfaringer som Feltpræst ville vi nu høre ham selv tale i følgende Indberetning fra hans Hånd:

»Da jeg først overtog min Stilling i Regimentet, dengang liggende i Lejr i Camp Randall (o: ved Madison), så jeg snart Sandheden af, hvad Oberst Heg havde sagt i et Brev, i hvilket han indstændigt anmodede mig om at antage Stillingen som Regimentets Feltpræst. Jeg fandt mange, både Officerer og Menige, som ikke syntes at bry' sig det mindste om Guds Ord og hvad dermed står i Forbindelse, og de viste ikke alene Ligegyldighed for Religionen, men endog åben Foragt derfor. Jeg næsten fortvivlede over ikke at kunne udrette noget blandt sådan en Skare af Mænd, men eftersom jeg blev bedre kjendt med dem, glædede det mig at opdage en Understrøm af religiøse Følelser, som jeg fra først af ikke havde set; det bragte mig til at tænke, at Skummet altid flyder paa Overfladen, mens den klare Strøm

¹⁾ O. A. Buslett: »Det 15. Wisconsin Regiment Frivillige« (Decorah, Iowa, uden Trykkeår) S. 680—81.

²⁾ Smst. Side 335.

rinder uset nedenunder. Hos nogle herskede der en falsk Undseelse for at lade sine religiøse Følelser komme for Dagen, da de var bange for, at deres Kammerater skulde gjøre Nar af dem, men hvorsomhelst jeg fandt en sådan Frygt, gjorde jeg mit bedste for at forjage den, ved at vise dem, hvor lidet Mod og Manddom der fandtes i sådanne Følelser, og jeg havde snart den Tilfredsstillelse at se, at mit Arbejde ikke var ganske forgjæves. Sålænge Regimentet lå i Camp Randall, var de udsatte for de værste Frielser, Der lå nemlig flere andre Regimenter i Lejren på samme Tid; Disciplinen var i det Hele taget slet, og mange af Soldaterne fik Tilladelse til at rangle omkring i Byen. Under sådanne Omstændigheder kan man ikke forundre sig over, at også nogle af det skandinaviske Regiment kom på Afveje, gik på Drikkehuse, bleve drukne osv., men dette hørte dog til Undtagelserne; de fleste af Regimentet var ordentlige og ædruelige Mænd. Efterat Regimentet havde forladt Camp R., og især efterat nogle af de mindre ædruelige blandt Officererne var ble't nødt til at tage Afsked, blev dets Tilstand i denne Henseende betydelig forbedret og kunde nu stå ved Siden af, om ikke over, hvilketsomhelst andet Regiment i Tjenesten. — En Feltpræst finder snart, at hans Stilling er omringet af mange Vanskeligheder. Den Orden og Regelmæssighed med Hensyn til Embedsgjærringen, til hvilken han er vant i sine Menigheder, kan naturligvis her ikke gennemføres, og han er nødt til at tage sådanne Lejligheder, som fra Tid til anden tilbyder sig, til at prædike Guds Ord for sin Hjord. Mens vi var i Madison, havde vi vore Gudstjenester i Court Huset, men efter vor Afrejse derfra måtte vi holde dem i Skyggen af et eller andet Træ. Foruden vore regelmæssige Søndagsforsamlinger havde vi også, når Omstændighederne tillod det, gudstjenstlige Sammenkomster om Aftnerne. Tilstedeværelsen ved Gudstjenesten var aldeles fri både for Officerer og Soldater, undtagen ved enkelte Lejligheder, naar hele Armeafdelingen var kommanderet

ud, og et Par Gange, naar Regimentet blev trukket op i Firkant. Havde Tilstedeværelsen været tvungen, kunde vi naturligvis ikke fra Antallet af de tilstedeværende have draget nogen Slutning med Hensyn til Regimentets moralske og religiøse Tilstand, men som det nu var, at enhver i den Henseende kunde følge sin Lyst, og det endda viste sig, at den største Del af Regimentet besøgte Gudstjenesten og fulgte den med dyb Interesse, ledes man deraf til at drage de gunstigste Slutninger. Vistnok var der mange både blandt Officerer og Menige, som sjælden eller aldrig besøgte Gudstjenesten, men dette er uden Tvivl Tilfældet i alle Regimenter i alle Armeer den hele Verden over. — Som Præst havde jeg naturligvis ofte Lejlighed til at samtale med Soldaterne om deres åndelige Vel, og jeg fandt altid Mænd, som med Glæde greb disse Lejligheder til at åbne sit Hjerte, ja, jeg fandt forholdsvis flere her end i vore Settlementer på Landet. At deres forandrede Stilling og de ny Omgivelser tjente til at bringe dem til alvorligere Tanker, er utvivlsomt, og det er at håbe, at disse Tanker må have haft en varig Indflydelse på dem. I Hospitalet fandt jeg altid min bedste Arbejdsmark, og jeg følte mig ofte styrket og forfrisket ved de Samtaler, jeg havde med de syge. Jeg fandt mangan Gang stor Uvidenhed om og Mangøl på Interesse for de Ting, som ikke høre til dette Liv, men i intet Tilfælde, såvidt jeg kan erindre, åbenbar Ugudelighed eller Forhærdelse. De syge modtog mig derimod med Glæde malet i deres Ansigter og lyttede med Begjerlighed, når jeg forklarede Guds Ord for dem. De døde blev begravede på den efter Omstændighederne bedst mulige Måde. Liget blev lagt i en simpel Ligkiste og fulgt til Graven med Musik og et passende Følge. Efter at Bøn var afholdt af Præsten, blev Kisten sænket ned, Graven fyldt og en Afskedsalut afskudt over den. Derpå blev der rejst et simpelt Gravminde, der bestod af et Stykke Bord, på hvilket var aftegnet den afdødes Navn, Kompagni, Regiment, samt Tiden, da han døde. På den afdødes Slægt-

ningers Vegne takkede nu Præsten hans Kammerater for dette sidste Bevis på deres Venskab, hvorpå Følget med dæmpede Trommer begav sig tilbage til Lejren.«¹⁾ — Clausen var den eneste af de norske Præster, som fulgte med sine Landsmænd på Slagmarken for at prædike Evangeliet for dem. De andre Præster i Synoden førte Kampen om Slaveriet på en hel anden Måde. På hans gamle Dage kom det Clausen tilgode, at han en Tid havde stået som Præst i de forenede Staters Tjeneste.

Buslett (auf. Skr. S. 335) siger om Clausen: »Han var en Foregangsmand i Ordets virkelige Betydning, og hans Navn er familiært inden Unionen, hvor Nordmænd færdes.«

Fra en Landsmand af Clausen, Hr. Jens Andersen (nu i Blair, Nebraska), der gjorde Tjeneste som Menig ved 15. Regiment, ved jeg, at Clausen var en særdeles veltalende Prædikant og såre vel lidt af Soldaterne.

Clausens Strid med og Udtrædelse af den norske Synode.

Borgerkrigen i de forenede Stater fremkaldte ikke blot de voldsomste Rystelser i det borgerlige Samfund, der kjendes indtil denne Dag, men også på kirkelig Område møder man den bittreste Kamp for og mod Slaveriet, så Alter rejstes mod Alter af sådanne, som hidtil havde været forenede i samme Samfund. De fleste amerikanske Kirkesamfund splittedes i »Nord«- og »Syd«-Afdelinger, således f. Eks. både Methodisterne og Presbyterianerne, og førte de voldsomste Kampe både ved Kirkemøder, i Pressen og tilsidst for de borgerlige Domstole angående Delingen af deres fælles Ejendom. At Borgerkrigen også skulde sætte sine Mærker indenfor den lutherske Kirke i Amerika, var at vente. Dog førte den ikke her direkte til nogen Samfundssplittelse. — At nævnte Krig også indenfor den norske Kirke i Amerika, der ellers kun fandtes indenfor Nordstaterne, bragte Strid, hænger sammen med ganske sær-

¹⁾ Buslett auf. Skr. S. 196—99.

egne Forhold, og skyldes egentlig den norske Synodes tidligere omtalte Forbindelse med den tyske Missouri-Synode, ved hvis Seminarium i St. Louis den fik sine unge Mænd uddannede til Præster, og hvor der var ansat en norsk Professor, — dengang Hr. Larsen, senere mange-årig Forstander for den norske Synodes store Skole, »Luthers College« i Decorah, Iowa. — Missouri-Synodens ledende Mænd stode på Sydstaternes Side og hævdede med den bekjendte Professor Walther i Spidsen, at »Slaveri i sig selv er ikke Synd«, og kom derved, i hvert Fald i det stærkt republikanske norske Folks Bevidsthed, til at forsvare det amerikanske Slaveri — der jo var Årsag til Borgerkrigen — som en i sig selv gudvelbehagelig Institution, som det var ugudeligt Oprør at ville omstyrte. — Og da mange Norske havde udgydt deres Blod eller mistet deres Legemsfærlighed på Valpladsen, vare de jo faldne eller led som Oprørere. — Det kan ikke forundre nogen, at de norske Præster og Studenter, som med Ærefrygt og Kjærlighed så op til den begavede og karakterfaste Professor Walther, anså dennes Anskuelse som den eneste rette, samt ved Lejlighed udtalte denne deres Anskuelse som den eneste, der havde Medhold i Guds Ord. Og derved var der kastet en Brandfakkel ind i det norske Kirkesamfund, som sent skulde slukkes, og som ved Lejlighed mærkes endnu. — De norske Menigheder stode som én Mand på Unionens Side i Borgerkrigen og vare bestemt mod Slaveriet. Da der derfor yntedes om, at nogle af Præsterne og af de Studenter, som vare komne hjem fra Skolen i St. Louis — der på Grund af Krigen var lukket — stode på Sydstaternes Side, vakte det ikke liden Harme. I Bladet »Emigranten« fremkom der i Foråret 1861 en Artikel, der oplyste, at der gik Rygte blandt Folk om, at de fra St. Louis hjemvendte Studenter udtalte udelt Sympati for Sydstaterne osv. Artiklen sluttede med en Opfordring til Professor L. Larsen om at give Oplysning om, hvorledes Lærerne i St. Louis stillede sig til Slaveri-Spørgsmålet.

Da L. eudelig fulgte Opfordringen, syntes det af hans Svar at fremgå, at han i Realiteten stod på Sydstaternes Side, og at Slaveri som sådant ikke var Synd¹⁾. — Den af Synodens Præster, som særlig fandt hin Anskuelse anstødelig, var Pastor Clausen, den ældste Præst i Samfundet. Han siger selv²⁾: »For mit Vedkommende må jeg sige, at jeg havde det som indsuget med Modernælken, at Slaveri som Institution er Synd, men Ideen om et abstract Slaveri havde aldrig hidtil beskæftiget min Tanke, og overhovedet havde jeg ikke tænkt meget over den Sag, og jeg har Grund til at tro, at flere af Præsterne væsentlig stode på samme Standpunkt som jeg.«

Hans Kamp med sine Embedsbrødre angående denne Sag, der førtes både skriftlig og mundtlig, privat og offentlig, både i Amerika og Norge, kan dog, fra hans Side set, langt fra siges at være uden Vaklen. Men Striden i det Hele gjør et såre uhyggeligt Indtryk. Man kan ikke værge sig for den Tenke, at det ofte er en Strid om Ord, der førtes med en Iver, som var en bedre Sag værdig. Fra den ene Side hedder det: »Slaveri i sig selv er ikke Synd, om det end er et stort Onde«, fra den anden Side svares: »Slaveri er af Synd og fører til Synd«. Og medens der fra den ene Side tales om Slaveri in abstracto, forståes det fra den anden Side således, at man med sin Tale om »Slaveri i og for sig« vil støtte det konkrete Slaveri, nemlig i den amerikanske Unions Sydstater, Anledningen både til Borgerkrigen og Striden i Kirken. Fra Synodens Side vilde man ingenlunde indrømme en sådan Slutnings Berettigelse, skjøndt ingen jo kan nægte, at den amerikanske Union dengang truedes med Undergang, ikke af »Slaveri i sig selv«, men af et meget konkret Slaveri. — Og man skulde synes, at kun tysk Teori-Syge kunde finde nogen Tilfredsstillelse i at tale om »Slaveri i og for sig« under

¹⁾ Festskrift S. 241.

²⁾ Se »Gjenmælet« Side 15.

sådanne Forhold, og kun nordisk Enfoldighed forfægte Teorien til yderste. — Det er ikke Hensigten her at oppripe denne sørgelige Strid eller forfølge dens Gang i det enkelte. Kun derfor dette: Ved Synodemødet i Rock Prairie (1861) enedes Synodens Præster om følgende: »Skjøndt det efter Guds Ord i og for sig ikke er nogen Synd at holde Slaver, så er Slaveriet dog et Onde og en Straf fra Gud, og vi fordømme alle de Misbrug og Synder, som ere forbundne dermed, ligesom vi, når vor Kaldspligt kræver det og kristelig Kjærlighed og Visdom byder det, vil arbejde for dets Ophævelse. — Clausen tilstemte denne Udtalelse; man kort efter sin Hjemkomst tilbagekaldte han sin Tilstemning til Erklæringen, og nu gik det Slag i Slag lige til 1868, da Clausen ved Mødet i Chicago udmeldte sig af den norske Synode. Man opfordrede ham til at tage sin Udtrædelseserklæring tilbage, hvilket han imidlertid erklærede, at han ikke kunde¹⁾. Om denne Sag siger Clausen: »Jeg på min Side angav heller ikke som nærmeste Grund til min Udtræden den stedfindende Forskjel mellem os i Læren om Slaveriet, men derimod den hos Embedsbrødrene (især Lederne) inden Synoden stærkt fremtrædende Tendens til at øve Samvittighedstvang, for hvilken jeg havde været udsat i en Række af År«²⁾.

Vi kunne bedst give Læserne et Indblik i Stridens Gang ved at afskrive følgende Ord af Synodens Formand, H. A. Preus: »Man skulde dog ikke, trods åbenbare Modbeviser, fortsætte med at beskyldte os for, at vi have »presset«, tyranniseret og endelig udelukket Pastor Clausen af vort Samfund. Det er dog allerede noksom bekjendt, hvorledes vi i 8 År, uden at trættes, bleve ved med at overbevise, formane, bede for og pleje Forhandlinger med denne Mand, som nogle Uger efter sin Gjenoptagelse i Synoden tilbagekaldte den Bekjendelse, han forud frivillig

¹⁾ Festskrift 249.

²⁾ »Gjenmælet«, Side 3—4.

havde aflagt, som derpå årevis udsåede Vildfarelses og Tvedragts Sæd i vort Samfund, som gjentagende under Forhandlinger om Øvrighedens Magt, om det tredie Bud og om Slaveriet åbenbart viste, at han ikke ubetinget vilde bøje sig under og tro Guds Ord, som vilde anse Udtryk for »skriftmæssige«, men ikke »retmæssige«, som i sine bedre Øjeblikke sagde til os: »Kjære Brødre! Jeg har bare søgt Udflugter, jeg er ikke værd al Eders Kjærlighed« — men så kort efter faldt tilbage i sit forrige Væsen. Man skulde ikke fortsætte med at beskyldte os for at have brugt unødig Strengthed, endsige Voldsomhed og Hårdhed mod denne Mand¹⁾. Og fra Clausens Side skulle vi afskrive følgende: »Men lad nu alt dette stå derhen, Forfatterne have, om med eller mod deres Vilje ved jeg ikke, dog også heri gjort mig en Tjeneste, ved til Overflod at vise, at når jeg er bleven overbevist om at have fejlet, da har jeg været ærlig og frimodig nok til også at bekjende det. Dette har jeg gjort mer end én Gang og har endnu aldrig skammet mig ved at have bekjendt mine Fejl, men derimod desmere ved at have fejlet. Når jeg nu under den lange Slaveristrid, trods alle mine Embedsbrødres Argumenter, Forestillinger og Overtalelser (for ikke at tale om deres Trusler og Domme), dog ikke kunde bringes til at frafalde den Overbevisning, at Slaveri i sig selv er Synd, skjøndt jeg flere Gange vaklede og slet ikke lagde Skjul på den Kamp, der foregik i mit Indre til forskjellige Tider, hvorunder alt ofte var Forvirring og Mørke, og jeg neppe kunde holde fast ved det store Kjærlighedsbud, da mener jeg, at dette måtte også for dem selv være et Vidnesbyrd om, at det var ikke Menneskefrygt eller falsk Skam, som holdt mig tilbage fra at erklære mig enig med dem, men kun Umuligheden af at slippe den Overbevisning, at Slaveri er stridende mod Guds Vilje til og med Menneskene, imod

¹⁾ H. A. Preus: »Prof. Oftedals og Weenaas's Wisconsinisme betragtet i Sandhedens Lys«, Decorah 18/5, S. 126.

den rette kristelige Kjærlighed og har sin Rod og Næring i de urene, syndige Lyster og Begjærligheder — altså i sig selv Synd«¹⁾).

Da Clausen 1868 udtrådte af den norske Synode, udgav Synodens Kirkeråd et Skrift: »Historisk Fremstilling af den Strid, som i Årene 1861 til 1868 inden den norske Synode i Amerika har været ført i Anledning af Skriftens Lære om Slaveri«, hvori der gjøres Rede for Synodens Forhandlinger ang. denne Sag, og særlig i dens Forhold til Clausen. Denne, der følte sig krænket ved nævnte Redegjørelse, udgav et Modskrift med Titel: »Gjenmæle mod Kirkerådet for den norske Synode i Anledning af dets Skrift« osv. (Chicago 1869). Dette 86 Sider store Skrift, hvoraf vi have anført flere Citater, er et dygtigt og snildt Forsvar for Forf.s Syn på Sagen og vidner om, at Clausen både kunde tænke og fremsætte sine Tanker på en Måde, som almindelige Folk kunde forstå. At man fra Synodens Side ikke tav til Clausens Gjenmæle, siger sig selv. I sit Festskrift til Jubilæet 1903 har den en særskilt Afdeling: »Skriftens Lære om Slaveri« (S. 241—49), hvori der gjøres Rede for Gangen i Striden, og hvor alle Clausens Svinker ere protokollerede til Oplysning for kommende Slægter. Om sådant just er i god Overensstemmelse med det 4. Bud, henstille vi til Overvejelse, vel vidende dog, at Synoden naturligvis betragter Sagen fra et ganske andet Synspunkt. Men også om Berettigelsen af dette Synspunkt kan der strides, formentlig med Rette. — Heller ikke Synodens Menigheder taug. I 1869 udtrådte 6 Menigheder af Synoden, deriblandt St. Ansgar, Red Oak Grove, Little Cedar og Six Miles Grove-Menigheder i Iowa, som alle betjentes af Pastor Clausen. »Det var Slaverispørgsmålets Behandling i Synoden, der angaves som Grund for disse Menigheders Udtrædelse«²⁾).

¹⁾ »Gjenmælet«, Side 14.

²⁾ Festskrift, Side 86—87.

Foruden om Slaveriet har Clausen ført Strid med Synoden om det tredie Bud og Søndagen. Han var fra først af hildet i den pietistiske (reformerte) Opfattelse, at alt, hvad Guds Ord siger om Sabbaten, er i det nye Testaments Tid at anvende på Søndagen. »Han gjorde gjældende, at Søndagen havde guddommelig Gyldighed, at den var en guddommelig Ordning, som vi var bundne til ikke blot efter det tredie Bud, men også ifølge mange andre Steder i den hellige Skrift.« — Senere kom han dog til en anden, mere luthersk Erkjendelse angående denne Sag¹).

Det er alt omtalt, at Clausen selv førte sin Menighed fra Wisconsin's Skove til Iowas Prærier. Der er ingen Tvivl om, at det er ham, der gav Nybygden og Menigheden i Mitchell County, Navnet »St. Ansgar«, nu en smuk lille By ved Illinois Central-Banen. Men Clausens præstelige Virksomhed var ingenlunde indskrænket til Mitchell Co. På sin Vogn har han kørt Hundreder af Mile over Prærien, både i Iowa og Minnesota, og prædiket, ofte flere Gange hver Dag, for norske og danske Nybyggere, oprettet Menigheder, undervist Børnene og de unge osv. — kort sagt, øvet en Pionerpræsts vanskelige og besværlige Gjerning. Af Menigheder i Minnesota, som ere grundede af Clausen, kunne vi her nævne Austin og Blooming Prærie; den sidste var delvis dansk. Af danske Menigheder, som han har stiftet og betjent, nævne vi Menigheden i Cedar Falls, Iowa, som blev dannet 1871. Det var her, at A. S. Nielsen blev Clausens Afløser. Nogle af de tidligste Medlemmer af Menigheden i Cedar Falls havde gjort Tjeneste ved »femtende Wisconsin« under Borgerkrigen og vare her blevne kjendte med Clausen, Regimentets Præst.

Clausens Virksomhed for dansk Mission i Amerika.

Fra pålidelig Kilde ved jeg, at Breve fra Clausen og hans første Hustru have draget ikke få Langelændere til

¹) Smst. 236—41.

Amerika, således allerede i 1848, da Ny-Danmark i Wisconsin grundlagdes af Langelændere. Fra samme Kilde ved jeg, at Clausen stadig stod i Forbindelse med Langelænderne i Ny-Danmark, og at flere af disse siden drog til St. Ansgar; en enkelt af dem drog siden til Clausen i Virginia. — Da denne 1867 af Guvernøren i Iowa udnævntes til Statens Kommitterede ved Verdensudstillingen i Paris, var han tillige en Tur i Norge, hvor han i Christiania havde en længere Forhandling med Prof. Gisle Johnsen og den norske Synodes Formand, H. A. Preus, angående Slaverispørgsmålet¹). Men især skulle vi her nævne, at Clausen på nævnte Rejse for anden Gang besøgte sit Fædreland, hvor han med Varme talte for Missionen blandt de til Amerika udvandrede Danske, der, med Undtagelse af de forholdsvis få, som de norske Præster havde nået, hidtil væsentlig havde været overladte til Sekterne, særlig Baptisterne²). Det var på Fyn (vistnok i Ryslinge), at Pastor Clausen talte Missionens Sag, og hans Ord slog ned. Ved denne Lejlighed kom han i Forbindelse med Pastor Johs. Clausen i Ryslinge, hvem han, efter sin Hjemkomst, meddelte værdifulde Oplysninger om de danske i Amerika. — Som en Frugt af C. L. Clausens Taler og Breve om de danskes Stilling i Amerika i kirkelig Henseende har man vist Lov at betragte »Kirkelig Forening for Fyens Stift«, som dannedes ved et Møde i Ryslinge i Efteråret 1868, og som satte Missionen blandt Danske i Amerika blandt sine Formål. Ved et Møde, som denne Forening holdt i Odense den 7. og 8. Oct. 1869, og hvor

¹) Festskrift S. 244 flg.

²) Den 10. Novbr. 1856 dannedes den første danske Baptistmenighed i Amerika i Raymond, Wisconsin, ikke langt fra Muskego, af 6 indvandrede Baptister fra Sjælland og 6 Nordmænd, tom tidligere var Medlemmer af en Baptistmenighed i Amerika. Der findes nu 100 Menigheder, 100 Præster og 6000 Medl., hvoraf 4000 Danske og 2000 Norske i Amerika. Se »Den danske Pioneer« for 8. Novbr. 1906.

især Pastor Johs. Møller i Odense med Varme talte om de Danskes kirkelige Stilling i Amerika, dannedes »Udvalget for at fremme Evangeliets Forkyndelse blandt Danske i Nord-Amerika«, bestående af Præsterne Johs. Møller, Johs. Clausen, Dr. Ludvig Helveg, G. Strøm samt Kammerråd Plesner.

I Foråret 1871 sendte »Udvalget« tre Mænd til Amerika, Pastor A. C. L. Grove-Rasmussen, der skulde gjøre en Rundrejse for at undersøge Forholdene blandt de danske samt Udsigterne for mulige Menigheders Oprettelse, A. S. Nielsen fra Vendsyssel samt Missionselev Rasmus Andersen fra Asperup¹⁾.

På Grove-Rasmussens ikke så lidt hastige Rundrejse, af hvilken han har givet en noget flot Beskrivelse i »Nordisk Månedsskrift« (1871, II, 241—93), kom han også til St. Ansgar, hvor han hos Pastor Clausen fandt den hjerteligste Modtagelse og prædikede på Opfordring i hans Kirke. Clausen oplyste ham om de Steder, hvor Danske betjentes af norske Præster, der med Glæde vilde overgive Arbejdet til de danske Præster, »Udvalget« måtte sende, f. Eks. Neenah i Wisconsin og Sheffield i Illinois. Når Talen var om at sende danske Præster til Amerika, sagde Clausen altid: »Send blot Præster herover, her er Plads nok.« Han rejste med Grove-Rasmussen til Cedar Falls, hvor han jo selv havde stiftet en dansk Menighed, og hvor A. S. Nielsen nu var Præst. — Her skal tilføjes, at »Den dansk-norske Conference«, hvis Formand Clausen dengang var, på sit næste Årsmøde vedtog, at der ikke for Fremtiden måtte ske Ordination af Mænd, som ikke vilde slutte sig til Samfundet²⁾. — Endnu tidligere, nemlig i Juli 1871, var Adam Dan i Racine, Wisc., bleven ordineret til Præst for en dansk Menighed. Dan blev ordineret af Sekretæren i den dansk-norske Conference, Pastor J. Müller

¹⁾ R. Andersen: Emigrantmissionen. S. 76.

²⁾ Meddelt mig af Pastor A. S. Nielsen.

Eggen¹⁾. Og således var Begyndelsen gjort til den senere »danske Kirke i Amerika«, i hvilken både Nielsen og Dan have indtaget en fremragende Stilling. — Det havde vel nok været Clausens Mening, at de danske Præster og Præsteemner, som »Udvalget« sendte til Amerika, skulde have sluttet sig til »Den norsk-danske Konference«, hvis Formand han jo var. Dette skete dog ikke. Grunden hertil er vistnok så temmelig rigtigt angivet af Grove-Rasmussen i følgende Ord: »Den dansk-norske Konference, hvis Formand Clausen er, vil sikkert stille sig i venligt Forhold til de danske Præster, som forhåbentlig ville komme, men ganske at slutte sig til den vil næppe lade sig gjøre, da den første Artikkel i Konferencens Lærebegreb lyder på, at »Biblen er den eneste Kilde for kristelig Tro, Liv og Lære«. Men denne Artikel kan næppe nogen Præst af den danske Folkekirke underskrive med Sandhed, efter det Lys, som er opgået iblandt os over Forholdet mellem Ord og Skrift. At få den Artikkel forandret vil vanskeligt lade sig gjøre; thi netop det Lys, som brænder i vore Kirker, skærer slemt i mange både danske og norske Kristnes Øjne, også i Amerika«²⁾. — Der blev ingen Forbindelse mellem »Konferencen« og »Udvalgets« Udsendinge. Siden var der en Del unge danske Mænd, som studerede ved Konferencens Præsteskole, først i Marshall, Wisc., og siden i Minneapolis, Minn. (»Augsburg Seminarium«). Disse Mænd bleve Præster i Konferencen, men 7 af dem udtrådte 1884 af Konferencen og dannede »Det danske evang. luth. Kirkesamfund i Amerika«, kjendt under Navnene »De udtrådte« og »Blairsamfundet«. Om Clausen har været medvirkende til at drage disse Mænd, som kom fra »Indre-Missions«

¹⁾ Det var denne Mands Brev til Prof. H. N. Clausen, der gav Anledning til »Slaget ved Katekismen« mellem N. G. Blædel, P. A. Fenger o. fl. i Danmark. Ligeledes var dette Brev Anledning til, at unge Mænd fra Indre Missions Kredse i Danmark tog til »Augsburg Seminarium«. Her var Vilh. Beck på Færde.

²⁾ Nord. Månedsskrift 1871 II, 271—72.

Kredse i Danmark, til Konferencens Skole, er mig ubekjendt, men jeg antager det ikke. Han havde, mig bekjendt, ingen Forbindelse med »den danske Kirke i Amerika«, hvis Tilblivelse han kan siges at have givet Stødet til, i hvert Fald indirekte.

Clausen og den norsk-danske Konference.

Efter sin Udtrædelse af den norske Synode 1868 stod Clausen en Tid uden Samfundsforbindelse, men hans Kamp imod Synodens Opfattelse af Slaveriet havde gjort ham til en kjendt og agtet Mand i den norske Kirke i Amerika, og flere Præster indenfor »Den skandinavisk-evangelisk-lutherske Augustana Synode«, som bestod af norske og svenske Præster og Menigheder og var stiftet 1866, arbejdede iøvrigt for at komme i kirkelig Forbindelse med ham, der jo var den ældste Præst blandt de Norske i Amerika. Særlig var Professor Weenaas, som kom til Amerika 1868 og blev Lærer ved Augustana Synodens Skole i Paxton, Illinois, virksom i denne Sag. W., som havde fået Synodens Præsteskole flyttet fra Paxton til Marshall, Wis. 1869, havde stor Indflydelse indenfor Augustana Synoden, da han var en virksom og dygtig Mand. Joh. Müller-Eggen, som kom til Amerika 1865 og blev Præst i Augustana-Synoden, var også stærkt inde for kirkelig Forbindelse med Pastor Clausen. Det samme var Tilfældet med Pastor Gjeldaker og flere andre Præster. Ved Augustana-Synodens Årsmøde i Andover, Ill. 1870 besluttede de nævnte med flere andre Præster at holde en Konference med Clausen på sådant Sted og til den Tid, som de og han måtte enes om¹⁾. Mødet blev bestemt at afholdes i St. Ansgar den 10. August 1870. Og ved dette Møde blev så »Konferencen for den norsk-danske evangelisk-lutherske Kirke i Amerika« stiftet og vedtog en Konstitution, hvortil Clausen havde fremlagt

¹⁾ Se Hatlesstad anf. Skr. 218 flg.

Forslag for Mødet. Det var Meningen, at hele den norske Afdeling af »Augustana-Synoden« skulde have sluttet sig til »Konferencen«. Tvertimod vedtog denne ved et extra Møde i Jefferson Prairie, Wisconsin, den 5. Oktober 1870, at »St. Ansgar-Beslutningen skulde anses for magtesløs og intet at agte«¹⁾. — Først i Året 1890 forenedes »Konferencen« og »Augustana-Synoden« tilligemed det fra den norske Synode på Grund af Nådevalgsstriden udtrådte »Antimissouriske Broderskab«, i »Den forenede norsk-evangelisk lutherske Kirke i Amerika«. I de 20 År, mellem 1870 og 1890, fik »Konferencen« mangan hård Kamp at bestå, både med den norske Synode, Augustana Synoden, og da ikke mindst indenfor sit eget Område mellem de såkaldte »Gamle« og »Nye« Retninger. — »Den gamle Retning«, til hvilken Clausen regnedes, betegnes som »ortodoks Pietisme« og giver sig selv det Vidnesbyrd, at den arbejder »både for Lærens og Livets Renhed i Overensstemmelse med Guds Ord«. »Den ny Retning« fik særlig Vind i Sejlene efter 1873 og 74, da Georg Sverdrup og Sven Oftedal ansattes som Professorer ved Konferencens Skole i Minneapolis. Den betegnes som fremsprungen af grundtvigiansk Jordbund og opvokset under Indflydelse af den Johnssonske Vækkelse, men er ellers ikke let at betegne i Korthed. At komme nærmere ind på disse Retningers Stridigheder er her ikke Stedet til. Kun skulle vi sige, at disse Stridigheder ingenlunde ophørte med den forenede norske Kirkes Dannelse 1890, men har splittet denne i 2 Dele: »Den forenede Kirke« og »Frikirken« med Sverdrup og Oftedal som Ledere.

Clausen var kun Formand for Konferencen i to År og måtte i den Tid på Grund af svækket Helbred overlade det meste Formandsarbejde til Næstformanden, Pastor Jo-

¹⁾ Hatlestad, Side 220. Man havde i St. Ansgar fattet Beslutning om at opløse Augustana-Synoden, hvortil man ikke havde nogen Myndighed.

han Olsen, der valgtes til Formand 1872. Clausen var Medlem af en Tremandskomitee, som nedsattes af Konf. til at finde en passende Plads for Samfundets Præsteskole. De andre Medlemmer af Komiteen vare Prof. A. Weenaas og Pastor O. Poulsen. De enedes om at foreslaa Minneapolis, Minn., og dette Forslag antoges af Konferencen 1871. — Det er således med Rette, at Clausens Billede findes ophængt i Auditoriet på Augsburg Seminarium.

Clausen var dog vist kun lidet glad ved det »Kvartal-Skrift«, som Professorerne ved Augsburg Seminarium sendte ud i Verden, og som i mange Måder vidnede mere om Ungdom end om Visdom. Det er kun et lidet lysteligt Billede, man får af Forholdene indenfor Konferencen ved at læse Clausens Skrift: »Prof. Georg Sverdrups Angreb og Pastorerne J. Olsens og C. L. Clausens Tilsvare« — udgivet af C. L. Clausen, Chicago 1881.

Da Clausen på Grund af svækket Helbred nedlagde sit Embede i St. Ansgar, var han, efter År at regne, ikke nogen gammel Mand, kun 53 År, og dog var han gammel, gammel før Tiden, som det bliver så mange Præsters Lod i Amerika. Han drog nu til Virginia, idet han mente, at denne Stats mildere Klima vilde være bedre for hans Helbred end det mere barske i Iowa. — Desværre blev han samtidig indviklet i en Landspekulation, som skulde blive til megen Skade både for ham selv og mange af hans Landsmænd, som han ved sin Indflydelse drog til Virginia. — I Spidsen for hin Landspekulation stode Brødrene Winsløv fra Chicago. Med dem havde Clausen tidligere stået i Forbindelse, måske endog i meget venskabelig Forbindelse. — I sin Strid med Synodens øvrige Præster om Slaveriet fik han således Hjælp fra Vilhelm Winsløv, som i Bladet »Skandinaven« (i Chicago) drog tilfelts mod Synodens Præster på en Måde, der vidner både om Begavelse og Dygtighed. I sin Bog »Gjenmæle« anfører Clausen et temmelig udførligt Uddrag af Winsløvs Artikkel (Side 35

—39) og betegner dens Forfatter som sin Ven. Vilh. Winsløv skal have studeret i Danmark og blev senere swedenborgsk Præst i St. Francisco¹⁾. — Dennes Broder, Ferdinand S. Winsløv, som kom til Amerika c. 1850, havde i sin Tid en Bank i Chicago; men den fallerede efter den store Brand i 1871. En Søn af Pastor Clausen arbejdede en Tid i »Winsløvs Bank«. Efter Falliten i Chicago fik Brødrene Winsløv i Kommission at sælge en Del Land i Virginia, som tidligere havde tilhørt Slaveejere, der efter Borgerkrigens Ophør og Slavernes Frigivelse ikke kunde gjøre noget med det.

På disse udpiskede Slaveplantager skulde der nu startes en dansk Koloni i det solrige Virginia, og »Vennen« Pastor Clausen skulde bruges som Trækplaster for at få fat i Danskerne. — Han stolede sikkert for godt på sine Venner, der havde en Kontrakt med de tidligere Slaveejere om en vis Sum for hver Acre Land, de kunde afhænde. Clausen, der havde udstrakt Bekjendtskab med Danskerne i Amerika, var medvirkende til, at ikke få af disse, både fra Iowa og Wisconsin, rejste til Virginia og købte Land, en Rejse, der for manges Vedkommende kostede alt, hvad de ejede, idet Landet viste sig at være fuldstændig værdiløst, og de Fabrikanlæg, som man havde pralet med, gik til Rotterne. Ikke så få kom til den ny Koloni direkte fra Danmark, lokkede af gyldne Løfter. Disse Stakler vare nærvæd at sulte ihjel og havde ikke Penge, så de kunde komme derfra igjen. Mange, som i Tiltro til Pastor Clausen vare komne dertil og så sig bedragne, fyldtes med Bitterhed mod ham, der ganske vist var uden Skyld i, at Landet og Pladsens Herligheder i det Hele var bleven udråbte som noget nær mageløse. Man fandt nemlig siden ud, at andre havde skrevet Breve i Clausens Navn for at lokke hans Venner, især sådanne, som havde Penge. Selv spandt Clausen ikke Silke i Virginia. Med sin anden Hu-

¹⁾ Meddelelse af Past. R. Andersen i Brooklyn.

stru, en norsk Enke, Birgitte J. Petersen, havde han tilgiftet sig en ikke ubetydelig Formue. Denne kjøbtes der nu Land for, som viste sig at være fuldstændig værdiløst, så alt var tabt. Af Græmmelse herover fik hans Hustrus Helbred et Knæk, som hun aldrig forvandt. Og således endte det nye Danmark, som skulde være fremstået på North Neck — i hvert Fald for Clausens Vedkommende¹).

Et Gode bragte dog Virginia Pastor Clausen: hans Helbred blev betydeligt bedre, så han atter kunde tage fat på gejstlig Virksomhed. 1875 blev han kaldet til Præst for en skandinavisk luthersk Menighed i Philadelphia. En af »Udvalgets« Udsendinge, Pastor A. L. J. Søholm, som dengang virkede som Præst i Perth-Amboy ved N. York, kom til Philadelphia netop samme Dag som Clausen. Søholm var kommen efter Opfordring fra Danskerne i Menigheden, men fik nu den Underretning, at Clausen var kaldet til Præst der. I Philadelphia blev Clausen til 1878, da han tog imod Kald fra en Del Menigheder i Minnesota, som han i sin Tid selv havde stiftet fra St. Ansgar.

Clausens sidste Virksomhed og Død.

De Menigheder, som kaldte Clausen fra Philadelphia, var Austin, Red Oak og Blooming Prairie, allesammen i Minnesota. Austin er ikke så svært langt fra St. Ansgar, Clausens gamle Hjem. På disse kjendte Egne i det natur-skjønne sydlige Minnesota tog han nu atter fat på sin Præstevirksomhed i en Vennekreds, som satte Pris på sin

¹) Min Hjemmelsmand for Efterretningerne om Clausens Forbindelse med Kolonien i Virginia er Hr. Frederik R. Hjorth, en Skolelærersøn fra Hou på Langeland, som kom til Ny Danmark i Wis. i 1848, og selv var en af dem, som ved Clausen droges derved, hvor han mistede det meste af, hvad han ejede. Hjorths Fader, der døde på Rejsen til Amerika 1851, var en god Ven af Rasmus Sørensen. En Broder af Hjorth var Kjøbmand i St. Ansgar. N. H. Gotfredsen, »Kongen i Ny Danmark«, var hans Svoger.

gamle Præst. Clausens gamle Ven, J. Olsen, var bleven hans Eftermand i St. Ansgar. Clausen tog nu atter Del i Samfundets Anliggender, således ved det Skrift, som er nævnt ovenfor (S. 275). — Ret længe skulde det dog ikke vare, inden hans gamle Sygdom, apoplektiske Anfald, kom igjen, så han var ude af Stand til at udføre, hvad der påhvilede ham som Præst. Han måtte da holde Kapellan. — En Kreds af hans Venner dannede 1884 en Kommitte for at indsamle Bidrag til et »Fond som en Understøttelse og Hædersgave til Pastor Clausen«¹⁾. Komiteen, hvis Formand var J. A. Johnsson og Sekretær Pastor J. Müller-Eggen, siger i sin Henvendelse til det norske og danske Folk om at støtte denne Sag: »Nu står han iblandt os syg og udslidt efter en lang og tung Arbejdsdag; hans Ånds- og Legemskræfter ere fortærede i den lange og ofte så møjsommelige Tjeneste, som han ofrede for Guds Rige og vort Folk.« »Derfor er det«, sige de, »en smuk Tanke at understøtte ham i hans Livs Aften.« — Hvor meget der på den Måde blev indsamlet til den gamle, svækkede Pionér, er mig ikke bekjendt. Kun ved jeg, at ved samme Tid (1884) døde hans Hustru, og Clausen, der fra nu af til sin Død var lam i højre Hånd, tog Bolig hos sin Søn, Sagfører C. F. Clausen i Austin. Fra samme Tid fik han Pension af de forenede Stater, i hvis Tjeneste som Feltpræst han jo først fik den Sygdom, der nu gjorde ham udygtig til al Tjeneste. »Uncle Sam« (d: U. S., de forenede Stater) plejer ikke at lade sådanne lide Nød, der have tjent ham med Troskab. Clausen fik i Begyndelsen 24 og tilsidst 72 Dollars om Månedens Pension.

Som Invalid oplevede Clausen i Juni 1890 Stiftelsen af »Den forenede norsk evangelisk-lutherske Kirke i Amerika«. I Anledning af Stiftelsesmødet skrev Clausen følgende Brev til Pastor O. Glassøe, som oplæste det ved

¹⁾ R. Andersen: Emigrantmissionen 72.

Mødet, ligesom den forenede Kirke optog det i sin Beretning om Mødet:

Austin, Minn. Juni 13de, 1890.

Jeg vilde meget have ønsket at bivåne Møderne i Minneapolis i disse Dage, da det naturligvis har stor Interesse for mig som så mangeårig Præst af den Norsk ev. luth. Kirke her i Landet, og som den, der har været levende interesseret i det i de senere År pågående Arbejde gennem de forskellige Møder til Samling af (1) Forening af de forskellige Samfund, i hvilke den norsk luth. Kirke hidtil har været delt, at se Kronen sat på Værket af sådan Forening; men min dårlige Helbredstilstand gjør det desværre umuligt for mig at være tilstede. Mit Ønske og min Bøn til Herren er dog, at det må lykkes vel til Guds Ære og hans Kirkes Fremvæxt og Befæstelse på Sandhedens Grund. Min Alder er jo nu så meget fremskredet, og på Grund af min Legemssvaghed må jeg helst betragte mit Livs Dagværk som afsluttet. Mit Ønske er nu kun at skilles herfra i Fred med Gud og med alle Mennesker, især alle mine Embedsbrødre, som på en eller anden Måde må have følt sig krænkede eller forurettede af mig.

Jeg skulde ønske, om du havde Lejlighed dertil, at du vilde udtale dette på mine Vegne og i mit Sted til den højærværdige Forsamling af Præster og Delegater.

Med broderlig Kjerlighed

Din hengivne

C. L. Clausen¹⁾.

Dette Brev fra den gamle Stridsmand er, efter min Mening, en såre smuk Afskedshilsen til den Kirke, i hvilken han var den første og ældste Præst, og som han så længe og tro havde tjent.

Inden sin Død skulde Clausen komme til det fjerneste Vest i Amerika. En Søn af ham boede i Paulsbo, i Staten Washington, på Pacifickysten. Hos denne var den gamle Fader i Besøg i Vinteren 1892, under hvilket Besøg

¹⁾ Beretning om det 1ste Årsmøde af den forenede norske Kirke. S. 127.

han blev syg og døde den 20. Februar 1892, altså noget over 71 År gl. og efter at have været i Amerika i det meste af 50 År. Hans Lig førtes til Austin, hvor det stedtes til Jorde.

Og således blev han færdig med sin Løbebane her i Stridskirken; thi som sådan havde han i rigt Mål lært Kirken her nede at kjende, og det lige fra først til sidst. Som den, der har været virksom med i Kirkens Arbejde, kan det ikke undre os, at hans Person, Liv og Færd er bleven meget forskjellig bedømt, både mens han levede og efter hans Død. En af hans Landsmænd, som nu er Præst i den norske Synode, og som jeg bad give mig nogle Efterretninger om Clausen, skrev til mig, at om den Mand var der ikke meget godt at sige, og at jeg helst måtte lade ham uomtalt. I god Overensstemmelse hermed er, at i Synodens 456 Sider store og med Billeder rigt forsynede Festskrift glimre både Clausens og J. W. C. Dietrichsons Billeder — ved deres Fraværelse. »Således gjør man ved den Mand, som Kongen har Lyst til at ære.« — Som Modsætning hertil skal jeg anføre, hvad en af dem, der har kjendt Clausen i mange År, Professor Rasmus B. Anderson, i sin Tid de forenede Staters Minister i Danmark, siger. I sin smukke Bog om den norske Emigration, hvor der findes Billeder både af Clausen og Dietrichson, siger Forf. om Cl. (Pag. 420): »Rev. C. L. Clausen was for many years a warm personal friend of mine, and I learned to admire his personal magnetism, his keen intelligence, his vast amount of knowledge and his large heart.«

Med dette smukke Vidnesbyrd skal jeg så afslutte disse Efterretninger om »Claus Ærø«, som han ikke sjælden kaldes blandt Nordmændene her i Landet, og jeg håber, at de må kunne i nogen Måde give hans Landsmænd hinsides Atlanterhavet et sandt Billede af den mærkelige Ærøbo, som blev den første lutherske Præst blandt Nordmænd i Amerika.

Luck, den 12. Novbr. 1906.

Efterskrift. Clausen var den første lutherske Præst blandt de Norske i Amerika. Her kan tilføjes, at også de første skandinaviske Prædikanter blandt Baptister og Methodister i Amerika vare danske. Der er mellem disse Samfund den Forskjel, at medens de første danske Baptister i Amerika ere indvandrede fra Danmark, er Methodismen derimod kommen til Danmark ved en dansk Mand. — Christian B. Willerup, den dansk-norske Methodismes Grundlægger, er født i Kjøbenhavn den 6. Oct. 1815, kom som ung til Amerika, hvor han (vistnok 1844) blev omvendt ved Methodistpræsten Evans og begyndte straks at prædike. 1845 var han i Danmark, hvor han giftede sig, men kom 1846 til Amerika med sin Hustru, og blev nu antaget som Præst i Methodistkirken, der, da man hørte, at han var dansk, ønskede, at han skulde virke blandt sine Landsmænd. I Novbr. 1850 begyndte han at prædike for Norske og Danske i Cambridge, Dane Co. Wis. „Den store Ære tilkommer ham at have bygget den første norske Methodistkirke i Verden, som blev indviet den 21. Juli 1852. Denne Kirke er også den første biskoppelige Methodistkirke, som nogensinde er opført blandt Skandinaver nogensteds i Verden“¹⁾. Menigheden i Cambridge, Wis. blev stiftet i April 1851 med 50 Medl. Willerup stiftede den 9. Decbr. 1858 i Kjøbenhavn den første Methodistmenighed i Danmark. Han, der roses som en ualmindelig dygtig og virksom Mand; døde i Kjøbenhavn den 19. Maj 1886. Af norsk-danske Methodister fandtes der 1901 i Danmark, Norge og Amerika ialt 14,310 i „fuld Forening“ og 1294 „på Prøve“, deraf 5647 i Amerika, i Norge 5441 og 3222 i Danmark „i fuld Forening“²⁾. Til Sammenligning anføres, at der i 1899 fandtes 30,187 svenske Methodister „i fuld Forening“ og 2699 „på Prøve“, deraf 15,653 i Sverige, Resten i Amerika³⁾. Medens Willerup arbejdede som Præst i Cambridge, Wis.. døbte han den i denne Afhandling titnævnte Rasmus Bjørn Anderson, hvis Fader var Kvæker.

¹⁾ Se *Femtiårsskrift*, udg. i Anledning af den norsk-danske Methodismes Femtiårsjubiliæum 1901, Chicago 1901, Side 15.

²⁾ Anf. Skr. Side 75.

³⁾ Anf. Skr. Side 83.

Herom siger Anderson i sit Skrift „The Norwegian Emigration“ (S. 165): „Efter Bjørn Andersons Død fik hans Enke alle Børnene, undtagen den ældste, døbt af en dansk Methodistpræst ved Navn Willerup Denne Willerup flyttede siden til Danmark, hvor jeg besøgte ham i 1885, kort før han døde.“

Den første danske Baptistprædikant, som kom til Amerika, var L. Jørgensen, født 27. April 1837 i Stige ved Odense. Han udvandrede til Amerika i 1858. Han fandt 10—12 Danske, som stod i Forbindelse med den engelske Baptistmenighed i Raymond, Wis. Her begyndte han at arbejde, kom siden til Ny-Danmark, hvor han fik døbt 12 Personer (blandt disse var sikkert den senere Adventistapostel Johan Gotlieb Mathiasen). 1863 besøgte han sine danske Landsmænd på Krigsskuepladsen og i Hospitalerne. 1864 kom han til Chicago, hvor der var en Menighed på 31 Medlemmer. 1866 arbejdede han blandt Danskerne i Minnesota. „Broder Jørgensen har således døbt 100 Personer og stiftet 9 danske Menigheder“¹⁾. Jørgensen arbejdede siden som Missionær blandt Indianerne og skal have antaget et andet Navn, som jeg nu ikke husker.

Man vil have bemærket, at disse 3 „første Præster“ alle begyndte deres Virksomhed i Wisconsin og det tilmed ikke meget langt fra hinanden. Og fra denne Stat er både Methodismen og Adventismen kommen til Danmark, ligesom Baptismen derfra har bredt sig blandt Danske overalt i Amerika. Det ser ud til, at Baptismen lettere finder Indgang blandt Danske end blandt Norske, og at Methodismen derimod har en frodigere Jordbund blandt Norske end blandt Danske.

¹⁾ Se „Den danske Evangelist“ 1867, S. 108—09.

Tillæg.

Fra vort Selskabs Medlem, Hr. Redaktør L. Vesten i Næstved har Red. modtaget følgende Bidrag til Claus L. Clausens Ungdomshistorie, der danner et Supplement til Hr. Vigs Meddelelse (ovf. S. 26 ff.¹).

Claus Lauritsen Clausens Slægt på Ærø har som Slægtsmærke en livlig, letbevægelig og interesseret Ånd og stærke Drifter, der hos enkelte Individuer af Slægten rimeligvis har kunnet give sig ret tøjlesløse Udslag. Disse to Sider af Slægtens Særmærke kan ligesom hidledes fra hver af Claus Lauritsens Forældre, idet Moderen nedstammede fra en livlig, velbegavet Slægt, Faderen fra en mere tung og for Kultur mindre modtagelig Slægt, over hvilken der til Tider kan komme »noget sært«, som Ærøboerne udtrykker sig.

Faderen, Erik Clausen eller Erik Kromand, som han senere kaldtes, fødtes 1796 i Lebykobbel i Bregninge Sogn og mistede tidlig sin Moder. Faderen giftede sig snart igen og flyttede til Kragnæs i Marstal Landsogn, hvor han kendtes under Navnet Claus Kærmark. Sønnen flyttede dog ikke med til »Østlandet«, men blev antaget i Barns Sted hos en barnløs Moster i Østerbregninge, som var gift med en Gårdmand der.

Claus Lauritsens Moder hed Karen Pedersen — hun kaldtes selvfølgelig senere Karen Krokone, da hun og Erik Clausen blev Krofolk. Hun var født på Kongenshøjgård i Rise Sogn. Også hendes Moder døde tidlig, og hun blev ligesom Erik Clausen antaget i Barns Sted af en Faster, der levede i barnløst Ægteskab med en Gårdmand, Hans Madsen i Borgnæs i Tranderup Sogn. Karen Pedersens tidlig afdøde Moder hørte til Familien Therkelsen, der siden 1767, da Gråsten Gods udstykkedes, har besiddet den Parcel,

¹) Hr. Vesten har samtidig oplyst os om, at den foran S. 64 nævnte Pastor Lund, der stillede sig saa venlig til de svenske Emigranter under deres Ophold ved Sønderborg, maa være Sognepræsten Philip Lund i Dybbøl, der døde 1737.

der beholdt det gamle Navn Gråsten; det er en livlig og opvakt Slægt, blandt hvis Medlemmer en stærkt udviklet Musiksans stadig nedarves. Hendes Faders Slægt har al Tid været bekendt som Tusendkunstnere, hvis Nævenyttighed og Fingerfærdighed har gjort dem til rene Virtuoser på Husflidens Område. Hendes Farfader skal således 1773 have forarbejdet det Snitværk, der indrammer Altertavlen i Rise Kirke.

På Ærø gifter man sig i Reglen i en forholdsvis ung Alder. Erik Clausen og Karen Pedersen var dog usædvanligt ungdommelige, da de indgik Ægteskab. Et Eftersyn af Kirkebogen i Tranderup vil sandsynligvis godtgøre, at Omstændighederne har tvunget dem dertil. Erik var nemlig kun 18 År og Karen 17, da deres første Søn blev født. Han blev kaldt Hans Madsen efter Karens Plejefader.

Det er en ærøisk Skik, der hænger sammen med de tidlige Ægteskaber, at de nygifte ikke al Tid lige straks stifter selvstændigt Hjem; Konen bliver boende hos sine Forældre og Manden hos sine, indtil der frembyder sig en gunstig Lejlighed til at erhverve sig et Hjem, eller til den enes Forældre går på Aftægt og overlader de unge Gården. Denne »Mellemtilstand« — som man vel kan kalde den — måtte Erik og Karen også gennemgå, og den blev for deres Vedkommende langvarig. Deres tre første Børn, Hans Madsen, Marie og Claus, blev født i denne Tid. Claus er altså ikke født i Bregninge, men i Tranderup Sogn. Først 1823 købte Erik Clausen en Husmandslod i »Løkken« øst for Bregninge. Senere erhvervede han sig Bregninge Kro, og da hans Plejeforældre døde, arvede han deres Gård; på denne Gård lever endnu hans Sønnekone, Mikkelt Kromands Enke, som Aftægtskone; men Gården selv er gået ud af Slægtens Eje.

Da Erik Clausen og hans Kone flyttede til Bregninge, blev deres ældste Søn i Borgnæs, og da Enken der døde 1834, overtog han Gården i en Alder af 20 År. Det er denne Hans Madsen, om hvem Prof. Vig fortæller, at han

kom til Borneo. Dette er selvfølgelig en Misforståelse eller en Fejllæsning; Borgnæs udtales på Ærø og skrives ofte som Bornes, deraf Fejltagelsen. Hans Madsen anlagde et Teglværk ved Gården, og dette Teglværk har været drevet indtil for få År siden af hans Søn, Kammerråd Laurits Pedersen Clausen, en af Ærøs dygtigste og mest oplyste Mænd, der i mange År var Medlem af Svendborg Amtsråd, og som endnu er og i over 40 År har været Medlem af Skolekommissionen for Ærø Herred.

Claus Lauritsen blev imidlertid opdraget hos Forældrene i Bregninge. I Skolen var han al Tid den første, hvad Lektierne angik; men rent legemlig var han svagelig og led jævnlig af Krampeanfald. I Hjemmet havde Modern og Børnene det ikke altid godt; Erik Clausen var en af Brystsyrge tidlig dødsmerket Mand, og Bevidstheden herom gjorde ham vanskelig og uomgængelig.

Claus blev konfirmeret 1834 af Pastor Ottesen, der var født i Norge og i nogle År havde været residerende Kapellan i Tønsberg, og som måske kan have fortalt om Haugianerne og Vækkelsen i hans Fødeland, så at hans opvakte Elev ikke har stået helt uforstående overfor disse Foreteelser, da han senere i Livet traf på dem.

Samme År, som Claus blev konfirmeret, overtog den ældre Broder Gården i Borgnæs, og Claus kom da til ham som Hyrdedreng. Men rimeligvis allerede næste År fik Faderen ham anbragt som Medhjælper hos Godsforvalteren på Lundegårds Stiftelse i Nørre Broby på Fyen, altså ikke på et Kontor i Ærøskøbing, som Prof. Vig antager. Godsforvalteren og hans Hustru havde ingen Børn, og Claus blev derfor optaget hos dem som Led af Familien og fulgte med dem, når de drog rundt i Egnen på Besøg hos deres Standsfæller. Ved sådanne Lejligheder spilledes der selvfølgelig Kort, og Toddjerne har vel heller ikke fået Lov til at blive alt for kolde. Godsforvalteren har formentlig ikke haft Sans for at holde igen overfor den unge Mand, der var betroet til hans Omsorg. Claus tabte i

hvert Fald flere Penge, end han kunde betale. Dette var et hårdt Stød for hans Ærekærlighed, og han blev sort fortvivlet; skrive hjem til den strænge Fader, der vilde have stået uforstående overfor dette, turde han ikke, og Broderen i Borgnæs havde nok i sit; det var jo overhovedet en Tid, da Penge var en sjælden Vare hos Landmanden.

I denne Våde betroede han sig til en ung Landvæsenselev på Lundegårds Hovedgård, han hed Martin Bonnesen og var fra Tranderup på Ærø, altså på en Måde hans Bysbarn. Denne unge Mand var allerede åndelig vakt under Påvirkning af Peder Larsen Skræppenborg, der jo boede i Nabosognet Tommerup. I den Sindsstemning, som beherskede Claus Lauritsen, var han let tilgængelig for Martin Bonnesens Påvirkning, og dertil kom Taknemlighedsfølelsen, da Martin ved egen eller Skræppenborgs Hjælp bragte ham ud af Spillegælden. — Kortspil blev således på en Måde et Middel til at vinde Claus Lauritsen for hans Fremtids Gærning.

Dog helt var han ikke vundet endnu. Oprevet og ulykkelig, som han følte sig, opgav han sin Plads på Lundegård og dermed den Fremtid som Jurist, hvortil Faderen havde bestemt ham. Hjem turde han ikke komme, og så lod han sig hyre som Sømand. Som Barn har han vel som de fleste Ærødrengene tumlet med en eller anden Fiskerbåd, og på den Konto er han kommen med. Han dueede imidlertid ikke til Søen; de gamle Krampeanfald fra Drengæarene 'meldte sig på ny, og i Drammen blev han bragt syg i Land. Her tog de vakte sig af ham, og det blev det sidste afgørende Skridt, da han fuldt og helt gav sig hen i den fuldbyrdede Vækkelses nyfødte Glæde. Dette er rimeligvis sket i Efteråret 1837, og da han derefter vendte hjem, er Rejsen måske gået over Fyn, hvor han da kan have formået P. Larsen Skræppenborg til at rejse med til Ærø og holde Forsamlinger der. Dette er dog kun en Gætning.

Efter dette er det mere forståeligt, at hans Tanker i

1841 kunde vende sig til Norge. Han havde jo sikkert allerede lært Tollef Bache at kende, da han fra Søen blev sat syg og hjælpeløs i Land deroppe.

Hvis Professor Vigs Oplysninger om, at Claus Lauritsen opholdt sig hos Skræppenborg i Årene 1839—40, efter at han først var bleven undervist af Provst Christensen, er rigtig, må denne Undervisning have fundet Sted, medens Christensen endnu var Præst i Ærøskøbing; thi først efter Ottesens Død kom Christensen i Sommeren 1839 til Bregninge. Men det er forståeligt, at Provst Christensen med sin let begejstrede Natur, der så fuldstændig kunde hengive sig til Øjeblikkets Stemninger, har kunnet virke ildnende og ansporende på den unge Mands Stræben efter at dygtiggøre sig til at optage en Gerning som Ordfører for Guds Riges Sag.
